

ΑΡΧΕΙΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

ΚΑΙ

ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

«Τὸ γὰρ αὐτὸ νοεῖν ἐστὶν τε καὶ εἶναι»
ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΙ

Heinrich Rickert Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Heidelberg. — Ernst Hoffman Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου Heidelberg. — Erich Frank, Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Marburg. — Guido Calogero Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Φλωρεντίας. — Ραφ. Δήμου, Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου Harvard τῶν Ἡν. Πολ. τῆς Ἀμερικῆς. — Κ. Τριανταφυλλόπουλος Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν. — August Faust Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Heidelberg. — Μιχ. Τσαμαδός. — Χ. Τζωρτζόπουλος Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. — Franz Boehm ὕφηγ. τοῦ Πανεπιστημίου Heidelberg. — Παν. Κανελλόπουλος Καθ. Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. — Κωνσταντῖνος Τσάτσος Καθ. Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. — Ἰωάν. Θεοδωρακόπουλος Καθ. Πανεπιστημίου Θεσνίκης. — Θεμ. Τσάτσος ὕφηγ. Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ: Κ. Σ. ΠΑΠΑΔΟΓΙΑΝΝΗ

ΨΑΡΡΩΝ 41

1936

ΤΟ ΕΝ ΚΑΙ ΤΑ ΠΟΛΛΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΝ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

ΥΠΟ
ΡΑΦΑΗΛ ΔΗΜΟΥ

Κατὰ τὸν Πλάτωνα «εἶναι» σημαίνει νὰ ἔχη τι ὅρια, δηλαδή νὰ εἶνε καθωρισμένον. Τί ὅμως σημαίνει νὰ εἶνε τι καθωρισμένον; Τὸ νὰ θέσῃ κανεὶς τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ κέντρον τῆς μεταφυσικῆς τοῦ Πλάτωνος. Ὁ Κἀντ ἠρώτησε: ποῖαι εἶνε αἱ συνθῆκαι καὶ προϋποθέσεις πάσης πείρας; Τοῦ Πλάτωνος τὸ ἐρώτημα εἶνε ὄντολογικόν: Ποῖοι εἶνε οἱ τυπικοὶ ὅροι τοῦ Εἶναι; Δὲν ἀποκλείεται ὅμως ἐκ τοῦ λόγου τούτου καὶ τὸ γνωσιολογικὸν πρόβλημα, καθόσον διὰ τὸν Πλάτωνα ὑφίσταται παραλληλισμὸς μεταξὺ τῆς νοήσεως καὶ τοῦ εἶναι. Κατὰ συνέπειαν τὸ θέμα τῆς παρουσίας μας μελέτης θὰ εἶνε νὰ ἐρευνήσωμεν τὰς ἀρχὰς ποὺ καθιστοῦν καθωρισμένα τόσον τὴν νόησιν ὅσον καὶ τὸ εἶναι.

Ὅφείλομεν νὰ σημειώσωμεν ὅτι τὸ θέμα μας τοῦτο εἶνε περιορισμένον κατ' ἑκτασιν. Οἷονδῆποτε πρᾶγμα εἶνε πραγματικὸν ὡς ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι μετέχει ὄχι μόνον τοῦ Πέρατος ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἄγαθοῦ. Αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἀσχολούμεθα ἀποκλειστικῶς μὲ τὸν παράγοντα τοῦ Πέρατος; μὲ ἄλλας λέξεις, μὲ τὰ τυπικὰ προαπαιτούμενα τοῦ Εἶναι. (Φιληβ. 26 D).

Ὁ καθορισμὸς περιλαμβάνει δύο τινά: διαίρεσιν καὶ ὁλοκλήρωσιν. Τὸ νὰ ἔχη τι ὅρια ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νὰ εἶνε ταυτοχρόνως Ἐν καὶ Πολλά. Ἐχομεν δηλαδή τὸν πόλον τῆς ἀναλύσεως καὶ τὸν πόλον τῆς συνθέσεως. Διαίρεσις εἶνε ἡ ἀποψις ἐκείνη τοῦ κόσμου κατὰ τὴν ὁποίαν οὗτος ἀποτελεῖται ἀπὸ διακεκομμένας ὀντότητας ἐκ τῶν ὁποίων ἕκαστη εἶνε ταυτὴ πρὸς ἑαυτὴν καὶ διάφορος (ἑτέρα) τῶν λοιπῶν.

Αὐτὸ εἶνε ἡ ὄψις (φάσις) τῶν Πολλῶν καὶ ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τοῦ καταιοητοῦ τῶν πραγμάτων, διότι μόνον ἐφ' ὅσον εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ διακρίνωμεν τὰ ἀντικείμενα, ἀναμεταξύ των θὰ μᾶς εἶνε δυνατὸν νὰ ἔχωμεν σαφεῖς ἰδέας περὶ αὐτῶν (Πολιτεία 524 C). Εἶνε ὁμως ἐπίσης καὶ ἡ ὄψις (φάσις) τῆς Ἀκινήσιας, τῆς ἡσυχίας : ὅ,τι εἶνε ταυτὸν πρὸς ἑαυτό, εἶνε ἀπλῶς ἑαυτό, εἶνε ἓνα « τοῦτο » καὶ συνεπῶς εὐρίσκεται εἰς κατάστασιν ἡσυχίας. Ἐν συναναφορᾷ πρὸς τὴν ἀποψιν ταύτην ἔχομεν καὶ τὴν ἀποψιν τῆς ὀλοκληρώσεως. Τὰ διακεκριμένα ἀντικείμενα εὐρίσκονται εἰς ἀμοιβαίαν σχέσιν· μεταλαμβάνουν τὸ ἐν τοῦ ἄλλου, συνεπάγονται τὸ ἐν τὸ ἄλλο· ὁμοῦ ἀποτελοῦν « ἀθροίσματα », κλάσεις, ὅλα. Αὐτὸ εἶνε ἡ φάσις τοῦ Ἐνὸς εἰς τὸ πραγματικόν· εἶνε ὁμως ὁμοίως καὶ ἡ ἀποψις τῆς δυνάμεως καὶ τῆς κινήσεως. Ἐφ' ὅσον αἱ ὀντότητες μεταλαμβάνουν ἀμοιβαίως ἀλλήλων μεταβαίνουν ἀμοιβαίως ἢ μία εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ἄλλης, ἐνεργοῦν ἢ ὑφίστανται ἐνέργειαν.

Ὁ Πλάτων ἀναφέρει ὅτι ἡ ἰκανότης εἰς τὸ νὰ οργανώνη κανεῖς τὰ πράγματα εἰς ἐνότητα καὶ εἰς τὸ νὰ διαιρῇ αὐτὰ εἰς πολλὰ εἶνε θεία (Φαῖδρος 266 B) καὶ τὸ πρόσωπον ποῦ δὲν θὰ τὴν εἶχε τὴν ἰκανότητα αὐτὴν θὰ ἦτο σὰν ἄνθρωπος χωρὶς μάτια. (Φαῖδρος 270 E).

Τόσον τὸ Ἐν ὅσον καὶ τὰ Πολλὰ εἶνε ἐξ ἴσου συστατικοὶ παράγοντες τοῦ εἶναι. Τὸ πραγματικὸν δὲν εἶνε οὔτε μόνον μία ἐνότης οὔτε καὶ ἀπλῶς μία πολλότης : Τὸ Ἐν εἶνε ἓνα σύνολον μερῶν, τὰ δὲ πολλὰ εἶνε ἀθροώσεις ἐντὸς μιᾶς ἐνότητος. Αἱ δύο αὐταὶ ἀρχαί, ἢ μᾶλλον ἢ μία ἀρχὴ τοῦ Ἐνὸς καὶ τῶν Πολλῶν ἔχει ἐφαρμογὴν ἐπὶ ὅλων τῶν πεδίων τοῦ εἶναι. Εἶνε ἡ συστατικὴ ἀρχὴ τοῦ κόσμου τῶν καθ' ἕκαστον πραγμάτων. Τὰ καθ' ἕκαστον πράγματα συνέρχονται εἰς ἐνότητας, δηλαδὴ εἰς κλάσεις· καὶ ἀντιστρόφως αἱ κλάσεις διαιροῦνται εἰς κατωτέρας κλάσεις καὶ τελειωτικῶς εἰς τὰ καθ' ἕκαστον πράγματα. (Φίληβος 16 E). Ἀποτελεῖ τὸν κόσμον τῶν μορφῶν : ὡς ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἐνὸς καὶ τῶν Πολλῶν, αἱ μορφαὶ ὀλοκληροῦνται ὑπὸ τὴν Ἰδέαν τοῦ Ἀγαθοῦ καὶ ἀντιστρόφως ἡ Ἰδέα τοῦ Ἀγαθοῦ κατατέμεται εἰς τὰς πολλὰς μορφάς. Εἶνε ἡ βάσις τῆς συστάσεως τῆς ψυχῆς καὶ τῆς Πολιτείας συνεπεία τῆς ὁποίας ἡ μὲν ψυχὴ εἶνε ἡ ἐνότης πολλῶν με-

ρῶν συνδεδεμένων ὁμοῦ, ἢ δὲ πολιτεία εἶνε ἐσωτερικὴ σχέσις ἀτόμων ἕκαστον ἐκ τῶν ὁποίων ἐκπληροῖ εἰδικὴν λειτουργίαν. Εἶνε ἀκριβῶς ἐκεῖνο τὸ ὅποιον προσδίδει εἰς τὸν κόσμον τὸν χαρακτηῖρα ἐνὸς ὀργανωμένου ὄλου, ἀποτελουμένου ἀπὸ ποικιλίαν καθ' ἕκαστον ἀτόμων, ἕκαστον ἐκ τῶν ὁποίων εἶνε ἐπαγάληψις τοῦ ὄλου ἀλλὰ συγχρόνως κέκτηται καὶ ἰδιάζουσας εἰς αὐτὸ φύσιν. Ἐν συμπεράσματι εἶνε μιὰ ἀρχὴ ποὺ καθορίζει τὴν ὅλην μεταφυσικὴν κατάστασιν κατὰ τρόπον ὥστε ἢ κατὰ τελευταῖον λόγον φύσις τῶν πραγμάτων ἀποτελεῖται ἐκ μᾶς πλειονότητος παραγόντων ἕκαστος ἐκ τῶν ὁποίων σχετίζεται πρὸς τοὺς λοιποὺς καὶ πρὸς τὸ σύνολον.

Εἰς τὸν Πλάτωνα, κατὰ ταῦτα, εὐρίσκομεν τὰς ἐξῆς δύο ἀρχὰς τῆς πραγματικότητος· πρῶτον, ὅτι ἓνα ἀντικείμενον ὑπάρχει δι' ἑαυτὸ καί, δεύτερον, ὅτι ἓνα ἀντικείμενον ὑπάρχει χάριν ἄλλων ἀντικειμένων. Ἡ πρώτη ἀρχὴ εἶνε ἢ ἀρχὴ τοῦ μὴ—ὄντος, ἢ δευτέρα εἶνε ἢ ἀρχὴ τῆς κοινωνίας. (Οὕτω διὰ νὰ γνωρίσωμεν τὴν φύσιν τῆς ψυχῆς εἶνε ἀνάγκη νὰ γνωρίζωμεν τὴν φύσιν τοῦ σύμπαντος. Φαῖδρος 270 C, Φιληβ. 18 D). Διὰ τῆς ὑποστηρίξεως τῆς δευτέρας ἀρχῆς ὁ Πλάτων ἀποκρούει τὴν ἀποψιν τῶν ἀτομιστῶν, ἀκριβῶς ὅπως διὰ τῆς ὑποστηρίξεως τῆς πρώτης ἀρχῆς ἀποκρούει τὴν ἀποψιν τοῦ Παρμενίδου. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ νομισθῇ ὅτι κατὰ τὸν Πλάτωνα ἢ μία ἀρχὴ ἀποκλείει τὴν ἄλλην. Τὸ εἶναι ὑφίσταται διὰ τῆς συσχετίσεως· διὰ νὰ ὑπάρξη ὅμως σχέσις τις εἶνε ἀνάγκη νὰ ὑπάρχουν ὄροι. Κατὰ συνέπειαν ἢ συσχέτισις προϋποθέτει διάκρισιν. Καὶ ἀντιστρόφως οἱ ὄροι, καθὸ διακεκριμένοι ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλον ὑπάρχουν ὡς ἐκ τῆς σχέσεώς των ταύτης τῆς διαφορᾶς. Πρὸς τούτοις, ἢ κοινωνία εἶνε ἰδιότης ἢ ὁποία καθιστᾷ δυνατὴν τὴν διάκρισιν: ἐπὶ παραδ. εἰς τὴν πολιτείαν, τὰ διάφορα ἄτομα πραγματοποιοῦν ἓνα ἕκαστον τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ ἀτομικότητα διὰ τοῦ γεγονότος ὅτι λειτουργοῦν ὡς μέλη τῆς αὐτῆς πολιτείας. Οὕτω λοιπὸν ἢ διαίρεσις καὶ ἢ ὀλοκλήρωσις ὑφίστανται ἢ μιὰ διὰ τῆς ἄλλης, μεταλαμβάνουν ἢ μιὰ τῆς ἄλλης. «Ὅταν κανεὶς ἴδῃ κατὰ πρῶτον μόνον τὴν κοινωνίαν τῶν πολλῶν δὲν πρέπει νὰ παύσῃ νὰ παρατηρῇ πρὶν ἀντιληφθῆ ὅλας τὰς διαφορὰς ποὺ ὑπάρχουν εἰς αὐτὰ ὅσαδήποτε καὶ ἂν εἶνε τὰ εἶδη αὐτῶν· καὶ ἀντιθέτως, ἔὰν ἀντιλαμβάνεται διαφορῶν εἰδῶν ἀνομοιότητας εἰς μέγαλον ἀριθ-

μὸν ἀντικειμένων δὲν τοῦ ἐπετρέπεται νὰ ἀπελπισθῆ καὶ νὰ παραιτηθῆ τοῦ ἔργου του πρὶν συναθροίσῃ εἰς ἓνα κύκλον ὁμοιότητος ὅλα τὰ πράγματα ποὺ σχετίζονται πρὸς ἄλληλα.» (Πολιτικός 285 Β).

Οὐχ ἦττον, διὰ νὰ διακρίνωμεν τὰς δύο φάσεις μιᾶς οἰασθήποτε ὄντοτης θὰ καθορίσωμεν κατάλληλον ὄρολογίον. Θὰ ὁμιλῶμεν περὶ «ἐσωτερικῆς φύσεως» ἑνὸς ἀντικειμένου ὡςάκις θέλομεν νὰ ἐκφράσωμεν τὸν χαρακτῆρα του ὡς πράγματος καθ' ἑαυτό, καὶ θὰ χρησιμοποιήσωμεν τὸν ὄρον «συσχετικῆ» φύσις ἀντικειμένου τινὸς διὰ νὰ δηλώσωμεν τὸν χαρακτῆρα του ὡς πράγματιος ὑπάρχοντος δι' ἄλλων πραγμάτων. Παραδείγματος χάριν, ἡ ὑπερβατικότητα τοῦ Θεοῦ εἶνε ἡ ἐσωτερικὴ αὐτοῦ φύσις, εἶνε ἡ ἀπόλαυσις τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ ἀνταρκείας· ἐνῶ ἡ συσχετικὴ φύσις τοῦ Θεοῦ δηλοῖ τὴν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τὸ Ἄγαθόν καὶ πρὸς τὰς μορφάς, ὡς καὶ τὴν ἐνυπερξίαν αὐτοῦ εἰς τὸν συγκεκριμένον κόσμον.

Ἡ ἀρχὴ τοῦ Ἐνὸς καὶ τῶν Πολλῶν εἶνε ἐξωτερικὴ ἢ ἐσωτερικὴ, ὀριζόντιος ἢ κάθετος. Θὰ ἐξετάσωμεν ἀλληλοδιαδόχως μίαν ἐκάστην ἐκ τῶν ἀπέψεων τούτων, ἀρχίζοντες ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τῶν Πολλῶν.

* * *

Τὸ γὰρ λέγωμεν ὅτι τὸ εἶναι εἶνε διηρημένον ἰσωτερικῶς ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νὰ ὑποστηρίζωμεν ὅτι τὸ πρᾶγματι πραγματικὸν εἶνε ἐσωτερικῶς διαρθρωμένον, διαφοροποιημένον. Ἡ θεωρία τοῦ Παρμενίδου περὶ τοῦ μόνου καὶ ἀπολύτου Ἐνὸς εἶνε ἐσφαλμένη. Τὰ Πολλὰ εἶνε ἡ ἀρχὴ τῆς ἀτομικοποιήσεως τοῦ ὄντος. Μόλις ὡς δοθῆ καὶ τι, ἀμέσως καταίεμεται· (Φιληβ. 23 Α, 25 Α, 25 Ι), Σοφιστ. 257 Α)· τίποτε δὲν εἶνε κατὰ τελευταῖον λόγον μὴ ἀναλύσιμον. Τὸ πραγματικὸν εἶνε ἐνότης μερῶν. Ὁ δημιουργημένος κόσμος εἶνε κατὰ ταῦτα ὄργανισμός, καὶ ἡ μεταφυσικὴ καιάστασις εἶνε πολύπλοκος. Τὸ πραγματικὸν δὲν εἶνε ὁμοιογενές τι, οὔτε εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπαχθῆ εἰς μίαν μόνην κατηγορίαν· διὰ νὰ διαιτυλώσωμεν τὸ πραγματικὸν εἶνε ἀνάγκη νὰ προστρέξωμεν εἰς πλείονας κατηγορίας ὅποιαι εἶνε: κίνησις, ἀκίνησις, ταυτό, ἕτερον κτλ.

Κατὰ πρῶτον λόγον τὸ Ἐν εἶνε διηρημένον ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι ἕκαστον δεδομένον ὄν εἶνε δυνατὸν νὰ ἀναλυθῆ εἰς τοῦτο, ἐκεῖνο καὶ

κάτι τι ἄλλο, ἕκαστον τῶν ὁποίων εἶνε διάφορον — ἕτερον — τῶν λοιπῶν. Οὕτω τὸ πραγματικὸν ἀποτελεῖται ἀπὸ ὄντοσιν αἱ ὁποῖαι εἶνε ποσοτικῶς διάφοροι. Ἡ διαφορὰ εἶνε κατὰ δεύτερον λόγον ποιοτικῆ· τὸ δεδομένον ὄν εἶνε διηρημένον εἰς μέρη ἀνόμοια (Θεαίτ. 185 Β, Πολιτικός 310 Α). Πλὴν τούτων ἔχομεν τὴν μετάβασιν ἀπὸ τοῦ ὁμοίου εἰς τὸ ἀνόμοιον· τὸ δεδομένον κατατέμνεται εἰς πολλὰ ἕκαστον τῶν ὁποίων ἔχει ἰδιάζουσαν εἰς αὐτὸ φύσιν. Εἰς τὴν ἰδεώδη πολιτείαν τὰ ἄτομα εἶνε διαφοροποιημένα ἀναλόγως τῶν λειτουργημάτων—ἓνας ἄνθρωπος, ἓνα λειτούργημα.

Προτίθεται ἄρα γε ὁ Πλάτων νὰ διακρίνη μετὰ τῆς ποσοτικῆς καὶ τῆς ποιοτικῆς διαφορᾶς; Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δὲν εἶχεν ἀντιληφθῆ τὸ πρόβλημα ὑπὸ ταύτην τὴν μορφήν· ἡμεῖς σημειοῦμεν ἀπλῶς τὸ γεγονός ὅτι χρησιμοποιεῖ τοὺς δύο αὐτοὺς ὄρους: ἕτερον καὶ ἀνόμοιον.

Τρίτον, πλὴν τῆς διαφορᾶς κατὰ τὴν φύσιν, ἡ ἀρχὴ τῶν Πολλῶν ἐπιβάλλει καὶ ἐναντιότητα τῆς φύσεως—ἀντίθεσιν. Οὕτω ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος εἶνε ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος συνενώνει ἐν ἑαυτῷ τὰ ἀντίθετα—πραότητα καὶ θάρρος. (Πολιτικός, 310 ἐπ.). Τὸ πραγματικὸν περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῷ ἀκίνησιν καὶ κίνησιν· ὁ φιλόσοφος συνδυάζει ἐνθουσιασμόν μὲ ἡρεμίαν· ἡ γνῶσις εἶνε συγχρόνως καὶ ἔμπνευσις ἢ ἔκστασις καὶ λόγος. Ἡ βασιλικὴ τέχνη συνίσταται εἰς τὴν ἑναρμόνισιν τῶν ἀντιθέτων· ὁ βασιλεὺς εἶνε ἓιας ὑφαντῆς ὁ ὁποῖος ἀναμιγνύει τὰ χρώματα ἀντιθέτων χαρακτήρων εἰς ἓνα ὑφασμα· καὶ πράγματι τὸ βασιλικὸν ὑφασμα τῆς ἀληθείας ἔχει ὑφανθῆ εἰς ἓιαῖον προῖον διὰ τῆς συμφιλιώσεως συγκρουομένων ἀπόψεων. Συνοψίζοντες λέγομεν ὅτι ἡ ἀρχὴ τῶν Πολλῶν ἐν τῷ Ἐνὶ σημαίνει ὅτι τὸ πραγματικὸν εἶνε ἀτομικοποιημένον εἰς μέλη τὰ ὁποῖα εἶνε ἀνόμοια, διάφορα καὶ ἐναντία. Ἡ διαίρεσις τοῦ Ἐνὸς εἰς μίαν Πολλότητα εἶνε ἓνα βῆμα πρὸς τὴν πραγμάτωσιν τοῦ καθορισμοῦ. Τὸ συνεχὲς τῆς μιᾶς γραμμῆς διαφοροποιεῖται εἰς ἓνα πλῆθος τμημάτων ἕκαστον τῶν ὁποίων ἀφορίζει τὸ ἄλλο. Μιὰ τοιαύτη διαφοροποίησις χρησιμοποιεῖ τοὺς παράγοντας Εἶναι καὶ Μὴ—εἶναι ἢ Ταυτὸν καὶ Ἐτερον· τοῦτο σημαίνει ὅτι ἐνὶὸς τοῦ Ἐνὸς ὑπάρχουν ὄντοσιν ἕκαστη τῶν ὁποίων

ἔχει τὴν ἰδίαν ἑαυτῆς ταυτότητα· μιὰ ἐκάστη ἐξ αὐτῶν εἶνε ταυτὴ πρὸς ἑαυτήν, καὶ διάφορος (ἑτέρα) τῶν ἄλλων.

Ὅμοίως, ἡ ἀρχὴ τῶν Πολλῶν ἔχει ἐφαρμογὴν ἐπὶ τοῦ κόσμου τῶν μορφῶν. Δὲν ἔχομεν «τὴν μορφὴν» γενικῶς· ἔχομεν αὐτὴν ἢ ἐκείνην τὴν μορφὴν, — μαῦρο, ἄσπρο, ἄλογο, βοῦς. Καὶ ἀκριβῶς αὐτὴ ἢ ποικιλία τῶν διαφορῶν ἀπ' ἀλλήλων μορφῶν καθιστᾷ δυνατὰς τὰς ποιοτικὰς διαφορὰς μεταξὺ τῶν καθ' ἕκαστον πραγμάτων. Κατὰ ταῦτα εἶνε, ὑπὸ μίαν ἔννοιαν, δυνατόν νὰ εἴπωμεν ὅτι ἔχομεν ἀπόλυτον ἀνομιότητα μεταξὺ τῶν μορφῶν εἰς τρόπον ὥστε ἐκάστη μορφὴ πληροῖ τὴν θέσιν ἑνὸς καθ' ἕκαστον τὸ ὅποῖον εἶνε διάφορον τῶν λοιπῶν μορφῶν· ἐπὶ παραδείγματι ἡ λευκότης εἶνε διάφορος τῆς στρογγυλότητος ἢ τοῦ ἀνθρώπου. Κάθε μορφὴ εἶνε ἓνα «ἐκαστον».

Ὑπάρχει ὁμως καὶ ἄλλη πλευρὰ εἰς τὴν διαφοροποίησιν τῶν μορφῶν. Τὸ Ἐν δὲν διαιρεῖται εἰς τὰ Πολλὰ διὰ μιᾶς (Φιληβ. 18 Α, Β). Μία γενικὴ κλάσις ὑποδιαιρεῖται εἰς ἓνα ὠρισμένον ἀριθμὸν δευτερευουσῶν κλάσεων, ἐκάστη δὲ τούτων ὑποδιαιρεῖται εἰς κατωτέρας ομάδας, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς μέχρις ὅτου φθάσωμεν εἰς τὸ μὴ ἐπιδεχόμενον διαίρεσιν—τὸ ἄτμητον. (Φαῖδρος 277 Β.). Κατὰ ταῦτα μεταξὺ τῆς Μορφῆς ἓν γένει καὶ τῶν πολλῶν μορφῶν ὑπάρχει κάτι τὸ ἐνδιάμεσον· αὐτὰ δὲ τὰ ἐνδιάμεσα θὰ τὰ ὠνομάζαμεν τὴν σήμερον γενικὰς ἐννοίας τοῦ λόγου. Τὸ μαῦρο καὶ τὸ ἄσπρο εἶνε ἡ διαίρεσις τοῦ γένους χρῶμα· τὸ τετράγωνον καὶ τὸ στρογγυλὸν ὑποδιαίρεσις τοῦ γένους σχῆμα. Διὰ τοῦτο δὲν συγκρίνομεν ἀπ' εὐθείας τὸ ἄσπρο μὲ τὸ στρογγυλόν, δὲν χαρακτηρίζομεν τὸ πρῶτον ὡς τὸ «ἕτερον» τοῦ δευτέρου, ἀλλὰ συγκρίνομεν αὐτὰ μόνον ἐφ' ὅσον τὸ ἓν εἶνε χρῶμα καὶ τὸ ἄλλο εἶνε σχῆμα. Μὲ μίαν λέξιν, τὸ σύνολον τῶν μορφῶν εἶνε ὁμὰς ὠργανωμένη ἀποτελουμένη ἀπὸ κλειστὰ συστήματα ἐντὸς τοῦ γενικοῦ συστήματος.

Εἰς τὸν Φίληβον (17Α) ὁ Πλάτων τονίζει ἰδιαιτέρως ὅτι διὰ τὴν ἐπιστήμην δὲν ἀρκεῖ νὰ γνωρίζωμεν ὅτι τὸ τάδε καὶ τάδε πεδῖον ἀποτελεῖ μίαν ἐνότητα, ἀλλὰ εἶνε ἀνάγκη νὰ γνωρίζωμεν ἀπὸ ποίων ἀπόψεων ἀποτελεῖ μίαν ἐνότητα. Ἡ γνῶσις ἀπαιτεῖ λεπτομερείας ἐξ ἴσου ὅπως ἀπαιτεῖ καὶ γενικότητα· εἶνε εἰδικευμένη. Εἶνε

ἀνάγκη νὰ γνωρίζωμεν τοὺς διαφόρους τρόπους τῆς ἐνότητος, τὸ «πῶς» αὕτη κατατέμεται εἰς μίαν πολλότητα. Ποικιλία καὶ διαίρεσις ὑπάρχουν καὶ εἰς αὐτὸν ἀκόμη τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὅποιον διαιρεῖται τὸ πραγματικόν· ὑπάρχουν πρὸς τούτοις καὶ αἱ ἐνδιάμεσοι ομάδες, αἱ καθ' ἕκαστον κλάσεις διὰ μέσου τῶν ὁποίων τὸ Ἔν διακρίνεται διαιρούμενον εἰς τὰ Πολλὰ, ἄλλως θὰ ἔχομεν ἀοριστίαν.

Ὁ μόνον εἶνε ἀνάγκη νὰ εἰδικεύσωμε τὸ Ἔν, ὀφείλομεν καὶ νὰ φθάσωμεν μέχρι τῶν λεπτομερειῶν. Οἱ τύποι πρέπει νὰ σχετισθοῦν πρὸς συγκεκριμένας περιπτώσεις. Ἡ διαίρεσις πρέπει νὰ ἐξακολουθήσῃ ἕως ὅτου φθάσωμεν εἰς τὰ καθ' ἕκαστον πράγματα. Ὁ ἰατρὸς τότε μόνον γνωρίζει τὴν τέχνην τῶν φαρμάκων ὅταν, πλὴν τῆς γνώσεως ὅτι τὸ τάδε ἢ τάδε φάρμακον ἔχει τὸ τάδε ἢ τάδε ἀποτέλεσμα, γνωρίζει καὶ εἰς ποίαν στιγμήν, εἰς ποίαν εἰδικὴν περίπτωσιν καὶ εἰς ποίαν ἀκριβῶς ποσότητα πρέπει νὰ δοθῇ τὸ φάρμακον. (Φαῖδρος 268 B. C.). Ὁ μαθητὴς θὰ θεωρηθῇ ὅτι κατέχει τὸ μάθημα τῆς ῥητορικῆς μόνον ὅταν, ἀφοῦ μάθει τοῦ εἶδους λόγος θὰ ἐπηρεάζει τὰς διαφόρους κατηγορίας τῶν ἀνθρώπων, θὰ εἶνε εἰς θέσιν νὰ δώσῃ εἰς τὰς γνώσεις του συγκεκριμένην μορφήν, δηλαδὴ ὅταν θὰ εἶνε ἰκανὸς νὰ ἀναγνωρίσῃ ὅτι ὁ τάδε ἄνθρωπος εἶνε παράδειγμα τοῦ τάδε τύπου καὶ νὰ συμπεράνῃ ἐκ τούτου ποῖον εἰδικὸν εἶδος πειθοῦς θὰ πρέπει νὰ μεταχειρισθῇ εἰς τὴν εἰδικὴν περίπτωσιν τὴν ὁποίαν πρόκειται νὰ ἀντιμετωπίσῃ (Φαῖδρος 272^Α). Ἐκ τούτων καταφαίνεται ὅτι ἡ γνῶσις δὲν εἶνε πραγματικὴ γνῶσις, ἢ δὲν εἶνε ὠρισμένη γνῶσις ἐὰν δὲν εἶνε καὶ εἰδικευμένη καὶ λεπτομερειακὴ.

* * *

Ἡ ἀντίστροφος ὁδὸς εἶνε ἢ ἐκ τῶν Πολλῶν εἰς τὸ Ἔν καὶ οὕτω ἔχομεν ἀμφοτέρωθεν: σύνθεσιν καὶ ἀνάλυσιν. Ὁ κόσμος δὲν εἶνε ἀπλῶς καὶ μόνον ποικιλία, ὅπως δὲν εἶνε ἀπλῶς καὶ μόνον ἐνότης. Ἡ πόλις δὲν εἶνε τυχαῖον ἄθροισμα ἀτομικῶν συμφερόντων ἕκαστον ἐκ τῶν ὁποίων νὰ ἔχη ἴδιον σκοπὸν καὶ νὰ εὑρίσκεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὰ λοιπά, ἀλλ' εἶνε ἐνότης εἰς τὴν ὁποίαν τὰ διάφορα συμφέροντα ἐξυπηρετοῦν ἓνα κοινὸν καλὸν ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ φιλοσόφου—βλ.

σιλέως. Οἱ πολῖται εἶνε σφικτὰ συνδεδεμένοι ἀναμεταξύ των ὑπὸ τῆς φιλίας (Πολιτεία 428 D). Ἡ φιλία εἶνε ὁ παράγων ὁ ὁποῖος ἐκφράζει τὴν συνοχὴν τῶν καθ' ἕκαστον αἰτόμων εἰς ἓν σύνολον. Ὁ δημαγωγὸς ἐξυπηρετεῖ ἰδιοτελεῖ συμφέροντα ἐνῶ ὁ φιλόσοφος ἐξυπηρετεῖ τὸ κοινὸν καλόν. Ἡ ἰδιοτέλεια εἶνε τὸ μέγιστον ἐξ ὅλων τῶν κακῶν, (Νόμοι, 731 E) διότι ἀποτελεῖ τὴν ἀντίστασιν εἰς τὴν ὀλοκλήρωσιν καὶ ὁδηγεῖ πρὸς τὴν καταστροφὴν.

Κατὰ τὸν Πρωταγόραν ὁ ἄνθρωπος εἶνε τὸ μέτρον ὅλων τῶν πραγμάτων. Ἄν ἦτο τοῦτο ἀληθὲς θὰ ἐσήμαινεν ὅτι τὰ πνεύματα τῶν διαφόρων ἀνθρώπων δὲν ἔχουν κοινὸν πεδίου συνεννοήσεως ὅτι ἕκαστος νοῦς ἀποτελεῖ ἰδιαιτέραν ἀποψιν μὲ τὸν ἰδιαίτερόν του κόσμον καὶ τὰς ἰδιαιτέρας του ἀληθείας. Μία τοιαύτη θεωρία ὁδηγεῖ πρὸς τὴν ἀποσύνθεσιν τῆς γνώσεως. Κατὰ τὸν Πλάτωνα, τοῦναντίον, ἡ ἀποψις τοῦ ὀρθοῦ λόγου ἰσχύει γενικῶς, τὰ δὲ πνεύματα συναντῶνται ἐπὶ τοῦ πεδίου τῶν κοινῶν μέτρων. Ἡ ἀρχὴ τῆς φιλίας, τῆς λογικῆς πειθοῦς, τοῦ λόγου καὶ τῆς συνεννοήσεως—ἡ ὁποία δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο παρὰ αὐτὸς οὗτος ὁ παράγων τῆς Κοινωνίας (μεθέξεως)—ἡ ἀρχὴ αὕτη λέγομεν ἐμποδίζει ἀπολύτως νὰ θεωρηθῇ ἡ μεταφυσικὴ κατάστασις ὡς μία πλειονότης μονάδων ἐστερημένων παραθύρου—ἀνευ παραθύρου εἴτε ἀπὸ ἀπόψεως τῶν ἐπιθυμιῶν, εἴτε τῆς γνώσεως εἴτε καὶ τῆς αἰτιώδους ἀλληλεπιδράσεως. Τίποτε δὲν ὑφίσταται ἀπλῶς καὶ μόνον (simpliciter), ἐξ ἑαυτοῦ: τὸ πραγματικὸν δὲν εἶνε ποτὲ οὕτως εἰπεῖν ἓνα μαθηματικὸν σημεῖον. Εἶνε ἓνα ἄθροισμα, μιὰ συστηματικὴ ἐνότης μερῶν. Εἶναι σημαίνει νὰ εἶνε τι σύνολον μερῶν. Τὸ πραγματικὸν εἶνε μία σύνθεσις σχέσεων ἢ, διὰ νὰ μεταχειρισθῶμεν μιὰν προσφιλεῖ εἰκόνα τοῦ Πλάτωνος, εἶνε μία «συλλοβή».

Τὰ πολλὰ εἶνε «συνδεδεμένα» πρὸς ἀλλήλα· ἐὰν ἦσαν χωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων θὰ ἐστεροῦνται τῆς συγκρατούσης ἐπιδράσεως τὴν ὁποίαν ἓνα ἕκαστον ἐξασκεῖ ἐπὶ τῶν λοιπῶν. Ὁ χωρισμὸς ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν ὑπερβολήν, πρὸς τὴν ἀοριστίαν. Ἐνῶ ὅταν εἶνε μαζὶ περιορίζονται ἀμοιβαίως, ἐξημεροῦνται, ἀφορίζονται καὶ ἀποκτοῦν οὕτω καθορισμόν. Ὁ Πλάτων ὁμιλεῖ περὶ τοῦ δεσμοῦ ὁ ὁποῖος συνδέει τὰ μέρη εἰς ἓν σύνολον. Ὁ δεσμὸς συλλαμβάνει τὴν ἀόριστον πλειονό-

τητα εἰς μίαν ἐνότητα. Ὁ βασιλεὺς εἶνε ὁ δεσμὸς τῆς πόλεως ὁ ὀρθὸς λόγος εἶνε ὁ δεσμὸς τῶν ὀρέξεων. Ὁ Θεὸς εἶνε τὸ χρυσοῦν νῆμα τὸ ὁποῖον συνδέει ὅλα τὰ πράγματα. (Νόμοι 716 C).

Ἡ ἐνότης τὴν ὁποίαν ὁ δεσμὸς ἀπεργάζεται μεταξὺ τῶν μερῶν εἶνε καθωρισμένη ἐνότης. Ἐδῶ συναντῶμεν τὴν ἀντίληψιν τοῦ Πλάτωνος περὶ ἀναλογίας καὶ ἁρμονίας. Ἡ ἁρμονία εἶνε ἐννοια ἀφορῶσα τὸ πρόβλημα τῆς σχέσεως τῶν μελῶν ἐντὸς ἑνὸς ὅλου. Ἐκαστον μέρος εἶνε ἀνάλογον πρὸς ἓνα ἕκαστον τῶν ἄλλων μερῶν. Καὶ οὕτω ἡ ἐννοια τοῦ τρόπου ἐμφανίζεται ἐκ νέου: ἡ ἐνότης δὲν ὑφίσταται «ὀπωσδήποτε»: ἓνα ὅλον ἐνέχει λογικότητα. Οἱ μαθηματικοὶ τύποι εἶνε ἀκριβῶς οἱ κανόνες συμφώνως πρὸς τοὺς ὁποίους σύνολόν τι συνιστᾶται ἐκ τῶν μερῶν, ἡ δὲ ἀριθμητικὴ ἀναλογία ἀποκαθιστᾷ τὸ σύνολον εἰς καλαισθητικὸν ὅλον, ἔχον ἀντιθέσεις καὶ ἰσορροπίαν. Βλέπομεν ἐδῶ ἐμφανιζομένην τὴν ἐννοίαν τῆς καταλληλότητος. Οὕτω μιὰ τραγῳδία εἶνε ὁ κατάλληλος συνδυασμὸς τῶν μερῶν εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἑναρμονίζωνται πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὸ ὅλον. (Φαῖδρος 268 D). Τέλος τὰ μέρη εἶνε συνηρομολογημένα εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀποτελέσουν ἓνα σύνολον, ἓνα ὄν ζῶν εἰς τὸ ὁποῖον ἓνα ἕκαστον στοιχεῖον ἀνταποκρίνεται πρὸς ἓνα ἕκαστον τῶν λοιπῶν. Οὕτω ἡ ἰδέα τῆς ζωῆς προκύπτει ἐκ τῆς γενικῆς ἐννοίας τοῦ ἑνὸς ἐν τοῖς πολλοῖς. Ὁ δημιουργημένος κόσμος τοῦ «Τιμαίου» εἶνε ὄν ζῶν (ζῶον) τοιοῦτον εἶνε καὶ τὸ αἶδιον παράδειγμα. Τὸ σύμπαν εἶνε τοιοῦτον ὥστε τὰ μέρη νὰ ἔλκουν τὴν ὑπόστασίν των ἐκ τοῦ ὅλου, ὁ δὲ σκοπὸς αὐτῶν νὰ εἶνε τὸ καλὸν τοῦ ὅλου. (Νόμοι, 903 B, C.). Καὶ ἡ γνῶσις ἐπίσης εἶνε ὀργανικὸν οἰκοδόμημα εἰς τὸ ὁποῖον ἕκαστη σκέψις ἔχει ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν λοιπῶν καὶ ἐπὶ τοῦ συνόλου» (Φίληβος 64 B, Φαῖδρος 265 E.), καὶ εἶνε συνεπῶς δυνατὸν ἐκ τῆς σαφοῦς κατανοήσεως μιᾶς οἰασδῆποτε ἰδέας νὰ συμπεράνη κανεὶς τὸ ὅλον σύστημα τῶν ἰδεῶν (Μένων 81 D.).

Εἰς τὰς ἀνωτέρω ἀναλύσεις μας ἐθεωρήσαμεν ὅτι ἡ ἰδέα τοῦ Ἐνὸς σημαίνει συσχέτισιν ἢ κοινωνίαν καὶ ὅτι ἡ ἰδέα τῶν Πολλῶν σημαίνει ἑτερότητα ἢ διάκρισιν. Αἱ ἀνάγκαι τῆς διατυπώσεως ἐγένοντο ἀφορμὴ ὥστε νὰ φαίνεται ὅτι τὰ καθ' ἕκαστον στοιχεῖα εἶνε προγενέστερα τοῦ ὅλου. Καὶ εἰς τὸν Πλάτωνα ἀκόμη συμβαίνει καμμιά φορά νὰ

ὁμιλῇ ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ. Οὕτω λέγει ὅτι ὁ Θεὸς ἔπλασε τὴν ψυχὴν διαιρέσας καὶ συνδέσας τὰ μέρη (Τίμαιος 37A). Τοῦτο ὅμως δὲν εἶνε παρὰ τρόπον τοῦ λέγειν. Ἀλλαχοῦ ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ὄλου ὡς προγενεστέρου τῶν μερῶν (Φίληβος 29 C, D). Διὰ τὸν Πλάτωνα, πρωτίστως, ἡ σύνθεσις καὶ ἡ ἀνάλυσις εἶνε δύο φάσεις τοῦ ὄντος ἔχουσαι τὴν αὐτὴν ἀξίον. Δὲν εἶνε ἀληθὲς ὅτι τὰ γράμματα προηγοῦνται τῆς συλλαβῆς· ἡ συλλαβὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ γράμματα καὶ τὰ γράμματα εἶνε ἀφαίρεσις ἀπὸ τὴν συλλαβὴν. Τὰ μέρη καθορίζουν τὸ ὄλον καὶ τὸ ὄλον καθορίζει τὰ μέρη. (Φαῖδρος 266 B, Φίληβος 16 C).

* * *

Τώρα θὰ ἐξετάσωμεν τὸ Ἔν καὶ τὰ Πολλὰ ὡς ἀρχὰς τῆς ἐξωτερικῆς διατάξεως τῶν πραγμάτων.

Ἄς παρατηρήσωμεν τὰ Πολλὰ.

Ἐχομεν ὑπὸ ὄψιν μας τὴν ἀρχὴν ὅτι τὸ ὄν ἔχει ὄρια. Μόλις δοθῇ κἄτι τι ἔχομεν πάντοτε τὸ περισσότερον. Τίποτε δὲν ἐξαντλεῖ τὸ ὄν. Τίποτε δὲν εἶνε τὸ πᾶν. Ὅ,τιδήποτε καὶ ἂν ὑποδείξωμεν, εἴτε τὸν Θεόν, εἴτε τὸ Ἀγαθὸν ἢ τὴν κλάσιν τοῦ Μικτοῦ, ἢ τὸ Ἀπειρον, πάντοτε ἀφήνομεν κἄτι τι ἀπὸ ἔξω. Δὲν ὑπάρχει ποτὲ μία τελευταία δλότης. Τὸ «ἕτερον» διήκει δι' ὀλοκλήρου τοῦ πεδίου τοῦ ὄντος. Δυνατὸν νὰ φέρῃ κανεὶς τὴν ἀντίρρησην ὅτι τὸ Ἀγαθὸν (Πολιτεία βιβλ. VI) εἶνε δλότης πὺ περικλείει τὸ σύνολον τοῦ ὄντος. Ἡ ἀπάντησις μας εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο δὲν ἤμπορεῖ νὰ εἶνε εἰ μὴ γενικῆς φύσεως,—ὅτι τουτέστιν ἐφ' ὅσον διὰ τὸν Πλάτωνα ὑπάρχει διαλεκτικὴ, τίποτε δὲν εἶνε πλήρες· ὅ,τιδήποτε καὶ ἂν ὑπάρχῃ ὑπερβαίνεται ὑπὸ ἄλλου τινὸς ἐντὸς τοῦ ὀποίου κινεῖται. Πάντοτε ὑπάρχει ἀντίθεσις. Οὕτω τὸ νὰ παραδεχθῶμεν ὅ,τιδήποτε ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νὰ παραδεχθῶμεν καὶ ἓνα κόσμον ὃ ὀποῖος ἀποτελεῖ τὸ μεταφυσικόν του περιβάλλον. Ὑπὸ αὐτὴν τὴν ἐννοίαν λέγομεν ὅτι τὸ εἶναι ὑφίσταται διὰ τοῦ Μὴ—εἶναι. Οὕτω τὸ Ἀγαθὸν ἔχει τὸ ἕτερον του: δηλαδὴ τὰς μορφὰς τὰ ὀποῖα λαμβάνει κινούμενον. Μὲ μίαν λέξιν ἐκάστη ὄντοτης ἔχει τὰ ὄριά της, εἶνε ἀκριβῶς ἀφωρισμένη ἀπὸ ὄλα τὰ λοιπὰ ὄντα. Ἀμα μᾶς εἶνε δεσومένη μία ὄντοτης μᾶς εἶνε δεδομένα καὶ τὰ «ἄ λ λ α».

Ἄς ἐπιστρέψωμεν τώρα εἰς τὰ σύνολα τὰ ὅποια ἐπιτυγχάνονται διὰ τῆς ὀλοκλήρωσεως τῶν στοιχείων. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐξωτερικῆς διαφοροποιήσεως συνίσταται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ὀλοκλήρωσις ὑπόκειται εἰς περιορισμόν: ὅταν σχηματίζονται τὰ σύνολα περικλείονται εἰς αὐτὰ ὁρισμένα πράγματα καὶ ὄχι περισσότερα: ἔχομεν λοιπὸν πᾶν ὅ,τι εἶνε παρὸν ὡς ἐπίσης καὶ πᾶν ὅ,τι εἶνε ἀπόν. Ἐἷς σύνολον δὲν εἶνε ἓνα ἄθροισμα ὄλων τῶν ὄντων ἀλλ' εἶνε ἓν περιορισμένον ὄλον. Ὅπως λέγει ὁ Πλάτων (Σοφιστής 252 E), δὲν ὑπάρχει γενικὴ καὶ ἀπόλυτος κοινωνία τῶν κλάσεων· μερικαὶ θὰ περικλείονται καθ' ὄν χρόνον θὰ ἀποκλείονται ἄλλαι· (ἐξαίρεσιν ἀποτελοῦν τὰ ἀνώτατα γένη, τουτέστιν αἱ κατηγορίαι, αἱ ὅποιαι μετέχουν τῶν πάντων. Σοφιστής 253 B, C). Ἐκαστον δὲ συγκεκριμένον πρᾶγμα εἶνε μία πολλότης ὄντων—τουτέστι μία ὀλοκλήρωσις μερῶν—συγχρότως δὲ καὶ μία ἀπειρία μὴ ὄντων—ποὺ ἔχουν τουτέστι ἀπειρίαν μερῶν ποὺ εὐρίσκονται ἀποκεκλεισμένα. Ἐκαστον ὄν εἶνε ἓνα ἄθροισμα στοιχείων ἐντὸς ἑνὸς κύκλου διαγραφομένου ἐπὶ ἀπείρου πεδίου (Σοφιστής 251 B, 256 E).

Ἡ συσχετικὴ πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀφορισμοῦ ἔννοια εἶνε ἡ ταυτότης. Ἐφ' ὅσον μία ὄντοτης ἀποκλείει ἄλλα πράγματα, εἶνε ἑαυτὴ τὸ πραγματικὸν εἶνε αὐτόνομον, αὐταρκες, κατάλληλον (ικανὸν), δηλαδή εἶνε κάτι ποὺ ἔχει ἀτομικότητα.

* * *

Τέλος ἔχομεν τὴν ἐξωτερικὴν ὀλοκλήρωσιν. Ἐκαστον ὄν περιστοιχίζεται ἀπὸ ἓνα ὠκεανὸν μὴ—ὄντος. Τὸ πρόβλημα ποὺ τίθεται εἶνε ἡ σχέσις ὄντος τινὸς πρὸς τὸν κύκλον τῶν ἄλλων πραγμάτων. Ἡ θεωρία περὶ τῆς κοινωνίας εἶνε ὅτι ἕκαστον δεδομένον πρᾶγμα εὐρίσκεται εἰς ὁρισμένην καὶ οὐσιώδη σχέσιν πρὸς τὸ σύμπαν του. Τὸ καθ' ἕκαστον ὄν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ περιβάλλον του, ἐνεργεῖ ἐπ' αὐτοῦ καὶ ὑφίσταται τὴν ἐπίδρασίν του. Βλέπομεν νὰ τονίζεται ἄλλην μίαν φορὰν ἡ ζωὴ καὶ ἡ κίνησις ἐν τῷ κόσμῳ. Ἐχομεν τὴν ἀμοιβαίαν ἐπίδρασιν μεταξὺ τοῦ ὄργανισμοῦ καὶ τοῦ κύκλου τῶν «ἄλλων». Πράγματι ὑπάρχουν δύο κινήσεις: ἡ κίνησις ἐντὸς τοῦ ὄργανισμοῦ, μεταξὺ τῶν μερῶν του καὶ ἡ κίνησις τοῦ ὄργανισμοῦ ὡς συνόλου ἐν σχέ-

σει πρὸς τὸν κόσμον του, ἢ προσαρμογή του, ἢ ἁρμονία του, ἢ δεκτικότητα του ἔναντι τοῦ περιβάλλοντος ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὐρίσκεται. Τὸ ἄτομον δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἀποσπασθῇ ἀπὸ τὸν κόσμον· ἔχει βεβαίως ἔσωτερικὴν ζωὴν, ἀλλὰ δὲν εἶνε πλήρης· διὰ τὴν πραγμάτωσίν του ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ τὸν ἄέρα καὶ ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου τοῦ κόσμου. Ἐκ τοῦ λόγου τούτου ἡ ἐκπαίδευσις, διὰ τὸν Πλάτωνα, δὲν εἶνε ἀπλῶς κατὰ τὸ ὅποιον δίδει κανεὶς εἰς τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλ' εἶνε ἐπίσης καὶ καθοδήγησις τῶν ἄλλων· οὕτω ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ἀπηλλάγη τῶν δεσμῶν του ἐν τῷ σπηλαίῳ ἔχει ἀνάγκην νὰ τὸν σύρῃ κάποιος ἄλλος ἔξω πρὸς τὸ Ἄγαθόν (Πολιτεία 515 E)· ἡ δὲ ἄνοδος πρὸς τὴν Ἰδέαν τῆς Ὁραιότητος (Συμ. 210 A) πραγματοποιεῖται μὲ τὴν βοήθειαν ἑνὸς φιλικοῦ δαίμονος. Εἰς τὸν Πλάτωνα εὐρίσκομεν τὴν παράδοξον θεωρίαν περὶ τῆς ψυχῆς ποὺ εἶνε μόνη της, μόνη μὲ τὸν ἑαυτὸ της, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ψυχῆς ποὺ ἔχει φίλους καὶ εἶνε φιλικῶς διατεθειμένη, ποὺ διδάσκει καὶ διδάσκεται—περὶ τῆς ψυχῆς ποὺ ὑπάρχει μαζὶ μὲ ἄλλας ψυχάς. Ἡ κατάλληλος ψυχὴ μόνον εἰς τὴν κατάλληλον πολιτείαν εἶνε δυνατὸν νὰ ἀναπτυχθῇ. Μὲ μίαν λέξιν, ἡ ψυχὴ δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τῶν ἄλλων ἀτόμων λαμβανόμενων κεχωρισμένως ἀλλ' ἐξαρτᾶται καὶ ἐκ τῶν ομάδων, ἐκ τῆς τακτικῆς ζωῆς τῆς κοινωνίας ὅπως ἐκδηλοῦται αὕτη εἰς τοὺς θεσμούς της, τὴν κυβέρνησίν της, τὰ ἔργα τέχνης της, καὶ ἰδιαιτέρως μάλιστα εἰς τὴν ἀσύλληπτον ζωὴν, τὰς συνηθείας καὶ τὰ ἰδανικά της. Τὸ πέμπτον βιβλίον τῆς Πολιτείας περιγράφει τὴν καθαίρεσιν τοῦ φιλοσόφου ἀπὸ μέρους τοῦ ὄχλου. Τὸ ἔννατον βιβλίον περιγράφει τὴν φθοροποιὸν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς κοινωνίας τοῦ ποιητοῦ τοῦ ἔστερημένου ἠθικοῦ σκοποῦ. (Οὕτω ἔχομεν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἐξάρτησιν τοῦ ἀτόμου ἀπὸ τὴν κοινωνίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐξάρτησιν τῆς τελευταίας ἀπὸ τὸ πρῶτον).

Μὲ μίαν λέξιν, ὁ ὀργανισμὸς—ἡ συνοχὴ δηλαδή ἀντιθέτων ἰδιοτήτων αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὸ καθ' ἕκαστον πρᾶγμα—δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ λειτουργήσῃ ἐν τῷ κενῷ. Ὑπάρχει ὅμως καὶ κάποιος περιορισμὸς εἰς τὴν συμμετοχὴν τοῦ ἀτόμου εἰς τὸ περιβάλλον του. Εἶνε ἐπὶ παραδείγματι δυνατὸν νὰ ὑπάρχη ἐξάρτησις ἀπὸ τῆς κοινωνίας τέσον πλήρης, ὥστε τὸ ἄτομον νὰ χάσῃ τὴν προσωπικότητά του καὶ νὰ

παύση νὰ λογαριάζεται ὡς ἄτομον. Ἡ κατάστασις αὐτὴ ἐμφανίζεται ὅταν τὸ πρόσωπον ἀποδέχεται κατὰ τρόπον ἄκριτον τὰς γνώμας καὶ τὰς ἔξεις τῶν πολλῶν καὶ τῆς ἐποχῆς του. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν εἶνε ἀπλῶς «δοχεῖον» καὶ δὲν ἔχει περισσοτέραν πραγματικότητα ἀπὸ τὸ εἶδωλον ἑνὸς ἀντικειμένου ποὺ σχηματίζεται εἰς τὸ νερό: εἶνε σκιά. Τὸ ἄτομον δὲν θὰ εἶνε πραγματικόν τι εἰμὴ μόνον ἐφ' ὅσον θὰ εἶνε λογικόν τι, τοῦτέστι μόνον ἐν ᾧ μέτρῳ πείθει τὸν ἑαυτόν του περὶ τῶν ἀπόψεών του διὰ λογικῆς συζητήσεως. Τότε μόνον εἶνε αὐτο-καθοριζόμενον, τότε μόνον εἶνε ψυχὴ. Ἡ λειτουργία τὸσον τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος, ὅσον καὶ τοῦ φίλου καὶ τοῦ διδασκάλου ἔγκειται εἰς τὸ νὰ καθοδηγήσουν τὸ ἄτομον εἰς τὸ νὰ ἀνακαλύψῃ τὸν ἑαυτόν του, εἰς τὸ νὰ γνωρίσῃ ἑαυτό.

Κατὰ ταῦτα δὲν εἶνε ὀρθὸν νὰ ὁμιλῶμεν περὶ περιορισμοῦ τοῦ μεγέθους τῆς ἐξαρτήσεως τοῦ ἀτόμου ἀπὸ τὸν κόσμον του. Τὸ ζήτημα ἀφορᾷ μᾶλλον τὸ εἶδος τῆς ἐξαρτήσεως. Θὰ εἶνε τὸ ἄτομον καθρέπτης τοῦ κόσμου του, ἀπομιμητὴς, ἠθοποιὸς ὑποδυόμενος ῥόλους ποὺ ἔγραψεν ὁ δραματικὸς συγγραφεὺς, ἢ τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς καὶ ἐκπαίδευσέως θὰ εἶνε μᾶλλον νὰ ἐξαγάγῃ τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὸν λήθαργόν της, νὰ ὀδηγήσῃ τὴν ψυχὴν ἔξω ἀπὸ τὸ σκότος τοῦ σπηλαίου, τοῦτέστι νὰ προκαλέσῃ τὴν ψυχὴν νὰ λάβῃ συνειδησιν τοῦ ἔρωτός της πρὸς τὸ κάλλος καὶ πρὸς τὸ Ἄγαθόν; Καὶ ἴδου πῶς ὁ Πλάτων λύει τὸ παράδοξον τῆς δυαδικῆς ζωῆς. Ἔχομεν τὴν ἀμοιβαίαν ἐπίδρασιν τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Ὁ ἄνθρωπος εἶνε πράγματι τὸσον ἓνα ζῶον πολιτικὸν ὅσον καὶ ἄτομον καθ' ἑαυτό. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιδράσεως τοῦ διδασκάλου ἐπὶ τοῦ ἀτόμου πρέπει νὰ εἶνε τοιοῦτον ὥστε νὰ τὸ ὠθήσῃ πρὸς ἑαυτό καὶ νὰ τὸ καταστήσῃ ἱκανὸν νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν ἐσωτερικὴν του ζωὴν. Οὕτω θὰ ἔχομεν τὴν ψυχὴν συσπειρουμένην ἐν ἑαυτῇ (Φαίδων 65 C.). Καὶ ἀντιστρόφως ὁ φιλόσοφος ὁ ὁποῖος ἐπραγματοποίησε τὴν γνῶσιν τοῦ πραγματικοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τοῦ ἀγαθοῦ, ὠθεῖται ἀπὸ αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ Ἄγαθοῦ τοῦ νὰ ὑπερβαίῃ ἑαυτό, ὅπως ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ λάβῃ μέρος εἰς τὰ ἔργα καὶ τὰς τιμὰς αὐτῆς. (Πολιτεία 519 D).

Τὸ πρόβλημα τῆς παιδείας εἶνε κατὰ ταῦτα διττόν: ἀφ' ἑνὸς μὲν σημαίνει μεταμόρφωσιν τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς τοῦ ἀτόμου, ἀφ'

ετέρου δὲ ἐπιβολὴν τῆς κατὰ τοὺς θεσμοὺς ζωῆς τῆς κοινωνίας.

Συγγειῆς πρὸς τὰ ἄνωτέρω εἶνε καὶ τὸ ἐξῆς ζήτημα. Ἐφ' ὅσον τὸ ἄκρον μεταλαμβάνει τοῦ κόσμου, ὑπερβαίνει τὴν ἀτομικότητά του καὶ γίνεται τὸ ἕτερον τοῦ ἑαυτοῦ του. Τὸ τοιοῦτον εἶνε ἡ ἀρχὴ τῆς αὐτο-ὑπερβάσεως τῶν πραγμάτων, ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι ἔχομεν τὴν παρουσίαν τῶν γενικῶν ἐννοιῶν εἰς τὰ καθ' ἕκαστον καὶ τὴν παρουσίαν τῆς ψυχῆς εἰς τὰς μορφὰς καὶ εἰς τὸ σῶμα. Τὸ κάλλος μεταδίδει ἑαυτὸ εἰς τὰ ἀντικείμενα, καὶ τὸ Ἄγαθόν, ὅπως ὁ ἥλιος, χύνει τὸ φῶς αὐτοῦ ἐπὶ ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου. Ὁ Θεὸς εἶνε ἐντὸς τοῦ κόσμου καὶ μεριμᾷ περὶ αὐτοῦ ὅπως ὁ βοσκὸς φροντίζει τὸ ποίμνιόν του. Αὕτῃ εἶνε ἡ θεωρία τοῦ ὄντος ὡς δυνάμεως. Ἡ ἀμοιβαία αὕτη σχέσις τῶν πραγμάτων εἶνε 1) αἰτιώδης ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι οἰαδήποτε ὄντος τῆς ἐξασκεῖ ἐνέργειαν καὶ δέχεται τοιαύτην· εἶνε ὅμως 2) καὶ τυπική. Κατὰ ταῦτα αἱ μορφαὶ κοινωνοῦν ἀλλήλων· μὲ ἀλλας λέξεις ὑπάρχουν ἀναγκαῖαι σχέσεις μεταξὺ τῶν μορφῶν. Ὑπάρχουν γνήσιαι μὴ ταυτολογικαί, συνθέσεις: ἔχομεν συνθετικὰς σχέσεις ἐκ τῶν προτέρων (a p r i o r i) ἢ δὲ γνῶσις δὲν κινδυνεύει πλέον νὰ θεωρεῖται ἀπλῆ βεβίωσις τῆς ταυτότητος ὅτι δηλ. Α. ἴσον Α. Ἡ λογικὴ τοῦ Πλάτωνος εἶνε λογικὴ τῆς συνθέσεως. Οὕτω ἔχομεν διαλεκτικὴν ἢ ὁποῖα συνίσταται εἰς τὴν μετάβασιν μιᾶς μορφῆς εἰς ἄλλην τοιαύτην. Ἐπειδὴ προσέτι τὰ καθ' ἕκαστον φαινόμενα μεταλαμβάνουν τοῦ κύκλου τῶν μορφῶν, μᾶς εἶνε δυνατὸν νὰ συναγάγωμεν ἐν γεγονόσ ἐκ τινος ἄλλου· ἢ, διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν κατὰ τὴν νεωτέραν ὁρολογίαν, ἔχει ἰσχὺν ἡ ἐπαγωγή. (Γνωρίζομεν ὅτι τὸ χιόνι θὰ σβύσει τὴν φωτιὰ διότι γνωρίζομεν ὅτι τὸ κρύο ἀποκλείει τὸ ζεστό, Φαίδων 103). Κατὰ ταῦτα ἡ κοινωνία εἶνε κίνησις, ὅπως καὶ ἡ ἀπομόνωσις καὶ διάκρισις εἶνε ἀκίνησις.

Συνοψίζοντας τὰ ἄνωτέρω λέγομεν ὅτι τὸ ὄν διαιρεῖται εἰς τὰ πολλὰ δυνάμει τῆς κατηγορίας τοῦ μὴ ὄντος. Δυνάμει τῆς κατηγορίας τῆς μεθέξεως, τὰ πολλὰ ὁλοκληροῦνται εἰς σύνολα. Τὸ μὴ-ὄν ἐμφανίζεται πάλιν ἐπὶ τῆς σκηνῆς διὰ μέσου τῆς λειτουργίας του ὡς περιοριστικοῦ τῶν μελῶν τῶν συνόλων. Κατὰ ταῦτα ἕκαστον σύνολον ἔχει ὄρια. Ἡ μέθεξις ἐμφανίζεται πάλιν ὡς ἡ ἀρχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ἕκαστον σύνολον σχετίζεται πρὸς τὸ περιβάλλον του. Ὅλα αὐτὰ ὀφείλου-

ται εἰς τὴν ἀκανόνιστον κίνησιν τῆς διαλεκτικῆς ἢ ὅποια συνδυάζει καὶ τὰ δύο: σύνθεσιν καὶ ἀνάλυσιν, ἀκίνησίαν καὶ κίνησιν—ἀκριβῶς ὅπως εἶνε καὶ ἡ κίνησις ἁμαξοστραχίας ἢ ὅποια προχωρεῖ, σταματᾷ εἰς ἓνα σταθμόν, ἐκκινεῖ καὶ πάλιν προχωρεῖ. Εἰς τὸν Σοφιστὴν (249 D) ὁ Πλάτων λέγει, ὅτι καὶ τὰ δύο εἶνε ἀπαραίτητα διὰ τὸν λόγον, τόσον ἢ κίνησις ὅσον καὶ ἡ ἀκίνησία· τὸ ἴδιο νομίζομεν θὰ εἴμεθα δικαιολογημένοι νὰ συμπεράνωμεν καὶ διὰ τὸν κόσμον τοῦ λόγου.

* * *

Εἰς τὰς προηγουμένας σελίδας ἐπραγματεύθημεν περὶ τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν ἀρχῶν τῆς ἀναλύσεως ἐξετάζοντες αὐτὰς ἀνεξαρτήτως ἀπ' ἀλλήλων. Εἰς τὴν πραγματικότητα ὅμως εἶνε συντρέχουσαι φάσεις τοῦ πραγματικῶς ὑπάρχοντος καὶ εἶνε, ὡς ἐκ τούτου, ἀνάγκη νὰ τὰς ἐξετάσωμεν πῶς ἐργάζονται καὶ αἱ δύο μαζὶ ἀπὸ κοινοῦ.

Ἄφ' ἑνὸς μία ὄντοτης εἶνε ἐσωτερικῶς διαφοροποιημένη εἰς μέρη τὰ ὅποια συγκρατοῦνται ὁμοῦ εἰς μίαν ἐνότητα: ἓνα ἀντικείμενον πραγματοποιεῖ τὴν ταυτότητα πρὸς ἑαυτὸ ὅταν κατορθῶναι νὰ ἐξασφαλίσῃ ἐνότητα ἔναντι τῶν μερῶν του. Ἄφ' ἑτέρου, μία ὄντοτης εὐρίσκεται εἰς ἐξωτερικὴν σχέσιν ἔναντι τῶν λοιπῶν ὄντων· πραγματοποιεῖ δὲ ταυτότητα πρὸς ἑαυτὴν διὰ τῆς ἀντιθέσεώς της πρὸς ἄλλα πράγματα. Κατὰ ταῦτα ἓνα ἀντικείμενον ἀντιμετωπίζει δύο ὁδοὺς: μίαν πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν αὐτοῦ σύστασιν καὶ μίαν πρὸς ὁλόκληρον τὸ μεταφυσικόν του περιβάλλον. Ἀναφέροντες δὲ τὸ γνωστὸν χωρίον τοῦ Σοφιστοῦ (265 E) θὰ εἴπωμεν: «Περὶ ἕκαστον ἄρα τῶν εἰδῶν πολὺ μὲν ἔστι τὸ ὄν, ἄπειρον δὲ πλήθει τὸ μὴ ὄν». Ἐν σχέσει πρὸς τὸ πρῶτον εἶνε πλήρες ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ εὐρίσκεται ἐν ἀκίνησίᾳ· ἐν σχέσει πρὸς τὸ δεύτερον εἶνε μὴ αὐταρκες, ἀνήσυχον, μεταβαλλόμενον καὶ γινόμενον ἄλλα πράγματα. Αἱ δύο αὗται φάσεις εἶνε ὄνισοι ὡς πρὸς τὴν σπουδαιότητα. Ἡ αὐτοδιατήρησις τῆς ὄντοτης εἶνε, οὕτως εἰπεῖν, μιὰ στιγμιαία διακοπὴ τῆς ἐξαρτήσεως αὐτῆς, ἢ ὅποια εἶνε ἡ θεμελειώδης αὐτῆς φύσις. Μία ὄντοτης δεικνύει πάντοτε πρὸς κατεύθυνσιν πέραν ἑαυτῆς εὐρισκομένην: τὰ καθ' ἕκαστον πράγματα ὑποδεικνύουν τὰς γενικὰς ἐννοίας, αἱ μορφαὶ ἔχουν ὡς σκοπὸν τὸ Ἄγαθόν.

Κατὰ ταῦτα μιὰ ὄντοτος περιλαμβάνει εἰς ἑαυτὴν μίαν πολλότητα, καὶ αὕτη πάλιν μαζί μὲ ἄλλας ὄντοτος περιλαμβάνεται εἰς μίαν ἄνωτέραν ἐνότητα. Μία ὄντοτος εἶνε ἡ ἐνότις πολλῶν ὡς ἐπίσης καὶ ἡ ἰδία εἶνε μιὰ μεταξὺ πολλῶν. “Ἐν ἀνθρώπινον ὄν εἶνε μία συνοχὴ μερῶν (τῆς ψυχῆς — μὲ τὰ τρία αὐτῆς μέρη — καὶ τοῦ σώματος), καὶ εἶνε ἐπίσης ἐν μέλος εἰς τὴν πολιτείαν. Πρὸς τούτοις καὶ τὰ μέρη εἰς τὰ ὁποῖα εἶνε διηρημένη ἡ ὄντοτος εἶνε καὶ αὐτὰ σύνολα ἄλλων συνόλων (ὅλα ὅλων Τιμ. 33 A) διηρημένων εἰς μέρη· ἐπίσης δὲ καὶ ἡ ἐνότις ὑπὸ τὴν ὁποῖαν ἔχει ὑπαχθῆ ἡ ἐνοποιημένη ἐνότις περιέχεται καὶ αὕτη ὁμοίως εἰς μίαν ἄνωτέρον ἐνότητα. (Σοφιστῆς 253 D). Ἄφου δὲ ἡ σειρά ἔχει κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὄρια, ὑπάρχει ἓνα τέλος εἰς τὴν ἀναδρομὴν τὸ ὁποῖον τέλος εἶνε ὁ τελικὸς ὄρος ὁ ὁποῖος δὲν περιλαμβάνεται ὑπὸ ἄνωτέραν τινὰ ἐνότητα. Ὑπάρχει δὲ καὶ ἄλλος ἓνας ὄρος ἢ μᾶλλον μιὰ ὁμάς ὄρων εἰς τοὺς ὁποῖους φθάνομεν κατὰ τὴν κάθοδον, καὶ οἱ ὁποῖοι δὲν περιλαμβάνουν ἐντὸς ἑαυτῶν μίαν πολλότητα (εἶνε τοῦτο τὸ ἄτομον τοῦ Σοφιστοῦ 229 D). Καὶ εἰς τὰ δύο ἄκρα ἔχομεν τελευταίους ὄρους ἐκ τῶν ὁποῖων ὁ μὲν ἓνας ἔχει μόνον ἐσωτερικὴν διαφοροποίησιν, ὁ δὲ ἄλλος μόνον ἐξωτερικὴν σχέσιν.

Συναναφορικῶς καὶ παραλλήλως ἔχει καὶ ἡ γνῶσις δυττὴν ἄποψιν: “Ὡς ἀντίληψις ἐνὸς πλήρους καθ’ ἑαυτὸ ἀντικειμένου εἶνε στατική· ὡς ἀντίληψις ἀντικειμένου κατὰ τὴν ὑπέρβασίν του ὑπ’ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, εἶνε κίνησις. Ὑπὸ τὴν τελευταίαν ἐννοίαν τὸ νὰ γνωρίζῃ κανεὶς τὸ X θὰ ἰσοδυναμῆ μὲ τὸ νὰ τὸ συλλάβῃ κατὰ τὴν ὁλότητα τῶν σχέσεών του. Ἡ ἐπιχειρηματολογία εἰς τὸν Θεαίτητον εἶνε παράδειγμα τὸ ὁποῖον ἐνισχύει τὴν ἄποψιν ταύτην. Τὸ πρῶτον ἡμῶν τοῦ διαλόγου (143—187) εἶνε μία ἀπόδειξις ὅτι ἡ γνῶσις δὲν εἶνε ἀπλῶς κίνησις, τὸ δὲ δεύτερον ὅτι δὲν εἶνε ἀπλῶς ἀκίνησις. Οὕτω, 1) ἡ γνῶσις δὲν εἶνε γνῶσις ἐνὸς πράγματος πού μεταβάλλεται, διότι ὅταν τοῦτο μεταβάλλεται διαφεύγει τὸν νοῦν. Διὰ νὰ εἶνε ἐπιδεκτικὸν γνώσεως ἓνα ἀντικείμενον εἶνε ἀνάγκη νὰ «εἶνε» κάτι τι καὶ ἄρα πρέπει νὰ εὑρίσκειται ἐν ἀκινήσει. Καθ’ ὅμοιον τρόπον ἡ γνῶσις δὲν εἶνε ἀπλῶς καὶ μόνον διαδικασία τις διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν θὰ εἶχε καθωρισμένον χαρακτηῆρα καὶ δὲν θὰ ἦτο κἄν γνῶσις. Καὶ ἄρα ἡ γνῶσις

εἶνε γνῶσις τῆς ἀκινήσιας καὶ ἐν ἀκινήσια. 2) Τὸ δεύτερον μέρος τοῦ διαλόγου φέρει τὴν ἀπόδειξιν τοῦ ἐναντίου: ἡ γνῶσις δὲν εἶνε δυνατόν νὰ εἶνε ἀπλῶς ἀκινήσια οὔτε νὰ ἀφορᾷ ἀντικείμενα ἀκινήτου. Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι ὀρίζομεν τὴν γνῶσιν ὡς μίαν ἀνάλυσιν συνθέτου τινὸς εἰς τὰ ἀπλούστατα αὐτοῦ συστατικὰ στοιχεῖα. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἀφοῦ τὰ συστατικὰ στοιχεῖα δὲν θὰ ἦσαν πλέον ἐπιδεκτικὰ ἀναλύσεως, θὰ ἦσαν καὶ μὴ ἐπιδεκτικὰ γνώσεως· οὕτω καὶ τὸ σύνθετον θὰ ἦτο καὶ τοῦτο ἄγνωστον. Ἡ ὑπονοουμένη ἔννοια τῆς ἐπιχειρηματολογίας ταύτης φαίνεται νὰ εἶνε ἡ ἑξῆς: ὅτι τουτ. θεωροῦμεν τὴν γνῶσιν ὡς μίαν μηχανικὴν συναρμολόγησιν, ὡς μίαν σύνθεσιν ἀπὸ αὐτοτελῆ τεμάχια ἀντιλήψεως. Καὶ ὅμως ἡ γνῶσις εἶνε ἄλλο τόσον ὀλίγον μίᾳ σειρᾷ ἀκινήσιων, ὅσον εἶνε καὶ ἡ κίνησις (Κρατύλος 439 Ε).

Εἰδικώτερον δὲ ὑποδεικνύει ὁ Πλάτων ὅτι ἐὰν ἡ γνῶσις εἶνε ἀνάλυσιν ἑνὸς συνθέτου εἰς τὰ στοιχεῖα του, τότε τὸ σύνθετον θὰ πρέπει νὰ εἶνε ἢ τὸ σύνολον τῶν μερῶν του ἢ ἐν ὅλον ἔχον ἀδιαίρετον ἐνότητα. Ἐὰν συμβαίνει τὸ πρῶτον τότε, ἀφοῦ τὰ συστατικὰ στοιχεῖα εἶνε ἄγνωστα, θὰ εἶνε κατ' ἀνάγκην ἄγνωστον καὶ τὸ σύνθετον. Ἐὰν συμβαίνει τὸ δεύτερον τότε τὸ σύνθετον, τὸ ὁποῖον εἶνε ἀδιαίρετον, θὰ εἶνε ἓνα νέον συστατικὸν στοιχεῖον καὶ ὡς τοιοῦτον θὰ εἶνε ἀνεπίδεκτον γνώσεως ὅπως καὶ τὰ πρῶτα συστατικά. Ἡ πλάνη τὴν ὁποίαν ἔχει κατὰ νοῦν ὁ Πλάτων φαίνεται νὰ εἶνε τὸ ὅτι ὀρίζομεν τὴν γνῶσιν ὡς μηχανικὸν μᾶλλον παρὰ ὡς ὀργανικὸν σύστημα. Θεωροῦμεν δηλ. ὅτι ἔχομεν ἤδη τὴν ἀντίληψιν τῶν στοιχείων, πρὶν ἀκόμη εἰσελθεῖν ταῦτα εἰς τὴν σύνθετον πράξιν τῆς γνώσεως, καὶ οὕτω ἐρμηνεύομεν τὴν σύνθετον πράξιν χρησιμοποιοῦντες ὄρους ἀνήκοντας εἰς τὰς ἀπλᾶς πράξεις. Αἱ ἀπλᾶ ὅμως πράξεις δὲν ὑφίστανται εἰ μὴ μόνον εἰς τὴν σχέσιν αὐτῶν πρὸς τὴν σύνθεσιν. Δὲν ὑπάρχει στατική γνῶσις, οὔτε καὶ αὐτῶν τῶν στοιχείων· πᾶσα γνῶσις εἶνε συσχετική· εἰς κάθε βῆμα τῆς γνώσεως βαδίζομεν πρὸς νέον βῆμα, τὸ δὲ πρῶτον βῆμα δὲν εἶνε πραγματικὴ γνῶσις ἐφ' ὅσον δὲν ἔχομεν πραγματοποιήσει καὶ τὸ κατόπιν βῆμα. Εἰς τὸν Θεαίτητον ἡ ἐπιχειρηματολογία παραμένει ἀρνητική· δὲν μᾶς δίδονται θετικὰ ἀποτελέσματα. Ὁ Πλάτων ψηλαφεῖ ἀκόμη. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον ὀρισμένως καὶ θε-

τικῶς ἐννοεῖ εἶνε ὅτι ἡ γνῶσις δὲν εἶνε ἀπλῶς ῥοή καὶ δὲν εἶνε καὶ ἀπλῶς ἀκίνησια. Τὸ ὅτι εἶνε καὶ τὰ δύο συγχρόνως, δηλαδή ἀκίνησια καὶ κίνησις, προκύπτει ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἐκτεθείσης ἀναλύσεώς μας τοῦ ὄντος, ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι ἡ γνῶσις εἶνε γνῶσις τοῦ ἀντικειμένου καὶ ὡς καθ' ἑαυτὸ πλήρους καὶ ὡς ὑπερβαίνοντος ἑαυτό.

* * *

Εἰς τὰ μέγιστα τοῦδε ἐκτεθέντα ἐξητάσαμεν τὸ Ἐν καὶ τὰ Πολλὰ ὡς μίαν ὀριζοντιανήν ἀρχὴν τάξεως τῶν πραγμάτων. Τὰ μέρη ὅμως ἐνὸς ὅλου δὲν εὐρίσκονται μόνον εἰς συντονισμένην σχέσιν πρὸς ἀλλήλα, ὅπως τὰ γράμματα τὰ ὅποια ἀποτελοῦν μέρος μιᾶς συλλαβῆς· εὐρίσκονται ἐπίσης εἰς ἀσύμμετρον σχέσιν, ὡς ὑψηλότερα ἢ χαμηλότερα τὰ μὲν τῶν δέ, τὴν ὁποίαν σχέσιν θὰ ἀποκαλέσωμεν τὴν κάθετον τάξιν. Διὰ τὴν ὑπάρχουσαν τάξιν μεταξύ των εἶνε οὐσιώδεις αἱ ὀντότητες νὰ εὐρίσκονται πρὸς ἀλλήλας εἰς τὴν ἀσύμμετρον ταύτην σχέσιν κατὰ τὴν ὁποίαν μερικαὶ ἐξ αὐτῶν εἶνε ὑψηλότεραι, σαφέστεραι, καλλίτεραι, καθαρώτεραι, περισσότερον αὐτάρκεις, περισσότερον αὐτοκαθοριζόμεναι, μεταλαμβάνουν μεγαλειτέρας πραγματικότητος ἀπὸ ἄλλας. Ὑπάρχει ἐξάρτησις καὶ ὑποταγὴ ὅσον καὶ συντονισμός. Παραδείγματός χάριν ἡ πολιτεία εἶνε μία κοινωνία ἀτόμων τὰ ὅποια ἔχουν εἰδικὰς ἀσχολίας χάριν κοινοῦ σκοποῦ· ἡ πολιτεία ὅμως εἶνε συγχρόνως καὶ ὀλοκλήρωσις ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι ὁ ὅλος πληθυσμός της εἶνε κατατεταγμένος εἰς τάξεις· τοιαῦτα εἶνε ἡ τῶν φιλοσόφων, ἡ τῶν πολεμιστῶν, ἡ τῶν ἐμπόρων. Ὁ δὲ Πλάτων λέγει ὅτι εἶνε φυσικὸν νὰ ὑπάρχουν διοικοῦντες καὶ διοικούμενοι. (Πολιτεία 444 D). Αὕτη εἶνε ἡ πηγὴ τῆς ἐννοίας τῆς ἱεραρχίας παρὰ Πλάτωνι.

Τῆς ἐννοίας αὐτῆς εἶνε ἀναρίθμητοι αἱ ἐφαρμογαὶ εἰς τὰ συγγράμματά του. Ἐπὶ παραδείγματι ἔχομεν τὴν κλίμακα τῆς γνώσεως καὶ τοῦ ὄντος (ἡ τετμημένη γραμμὴ)· τὴν κλίμακα τοῦ ἔρωτος, ἡ ὁποία ἀρχίζει ἀπὸ τὸν ἔρωτα πρὸς τὸ σῶμα καὶ καταλήγει εἰς τὸν ἔρωτα τοῦ ἀφηρημένου Κάλλους· τὴν κλίμακα τῶν πολιτευμάτων (τυραννία, δημοκρατία, ὀλιγαρχία κτλ.), βαθμοὺς τῶν ψυχῶν, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Παραδείγματός χάριν ἐὰν ἀρχίσωμεν 1) ἀπὸ τὸ Πέρασ, ὡς εὐρισκόμενον εἰς τὴν κορυφὴν τῆς ὅλης σειρᾶς, θὰ συναντήσωμεν τὰ ἑξῆς κατὰ

κατιοῦσαν τάξιν: 2) Τὰς ἀνωτάτας μορφὰς ἢ κατηγορίας· 3) τὰς συνήθεις μορφὰς (ἐντὸς τούτων ὑπάρχει μιὰ δευτερεύουσα ἱεραρχία ἢ ὁποία περιλαμβάνει μορφὰς τῶν ἀρετῶν, μορφὰς τῶν φυσικῶν πραγμάτων, μορφὰς τῶν ἀντικειμένων ποῦ εἶνε ἔργα τῆς τέχνης). 4) Τὰ συγκεκριμένα ἀντικείμενα, ἢ τὰ μικτά. 5) Τὸν κόσμον τῶν εἰκόνων καὶ τῶν εἰδώλων· 6) Τὸ Ἄπειρον.

Ἐν σχέσει πρὸς τὸν χρόνον ἔχομεν τὴν ἀκόλουθον ἱεραρχικὴν τάξιν: ὑπάρχουν πράγματα ἀθάνατα καὶ πράγματα θνητά. Ἡ ἀθανασία ἔχει καὶ αὐτὴ διαβαθμίσεις: ὑπάρχει τοῦτ. ἢ ἀπόλυτος ἀθανασία ὁποία εἶνε ἢ τοῦ Θεοῦ, ὑπάρχει ὅμως καὶ ἢ ἐξαρτωμένη (παράγωγος) ἀθανασία: τοιαύτη εἶνε ἢ διάρκεια τῶν Θεῶν καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἢ ὁποία διάρκεια ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν Θεόν. Κατὰ ταῦτα ἢ ψυχὴ διατηρεῖται ἐς αἰεί, ἢ διατήρησις ὅμως αὐτὴ δὲν ἀνήκει ἐσωτερικῶς (οὐσιαστικῶς) εἰς τὴν φύσιν αὐτῆς ἀλλ' ἔχει τὴν πηγὴν αὐτῆς εἰς τὸν Θεόν. Τέλος ὑπάρχει ἢ ἀθανασία ἢ ὁποία κεῖται μεταξὺ τοῦ ἀληθῶς ἀθανάτου καὶ τοῦ θνητοῦ. Εἶνε δὲ τοῦτο ἢ ἀθανασία δι' ὑποκαταστάσεως (Συμπ. 208 Α, Β) κατὰ τὴν ὁποίαν αὐτὸ μὲν τὸ πλάσμα ἀποθνήσκει ἐπιζῆ ὅμως εἰς τὰ τέκνα του. Εἶνε ἢ ἀθανασία μέσον τοῦ χρόνου καὶ τῆς μεταβάσεως, ἢ ἀθανασία διὰ τῆς αὐτο-ἀναπαγωγῆς. Ὁ λόγος εἶνε ἀθάνατος διότι παραμένει ἐς αἰεί ταυτὸς πρὸς ἑαυτὸν, ἐνῶ εἰς τὸ ἐμπειρικὸν ἄτομον τίποτε δὲν παραμένει. Ὑπάρχει μόνον ἢ ῥοή τῆς συνειδήσεως τῶν συναισθημάτων, τῶν πολιτειῶν, τῶν ἀπόψεων· ἀφ' ἑτέρου ὅμως εἶνε τοῦτο διαρκῆς ἀντικατάστασις καὶ διατήρησις παραδειγμάτων (σχεδίων). Οὕτω βλέπομεν ὅτι ἢ αἰωνιότης ῥίπτει τὴν σκιὰν αὐτῆς ἐπὶ τοῦ χρόνου. Τέλος ὑπάρχει ἢ καθαρὰ, ἀμιγῆς ῥοή, ἢ ἄπειρος μεταβολή, ἢ ἀπόλυτος μετάβασις, Ἐν συνόψει ἔχομεν α) Πρωτότυπον, ἀνεξάρτητον ἀθανασίαν, β) ἐξηρητημένην, παράγωγον ἀθανασίαν, γ) ἀθανασίαν δι' ὑποκαταστάσεως, δ) πλήρη μεταβολήν, ἄνευ ἐπαναλήψεως.

Ἐὰν θεωρήσωμεν μίαν οἵανδήποτε ἔννοιαν δὲν μᾶς εἶνε δυνατόν νὰ εἴπωμεν ἐκ τοῦ προχείρου ἐὰν τὸ ὑπ' αὐτῆς δηλούμενον εἶνε κατὰ τὸν Πλάτωνα ἀγαθὸν ἢ κακόν, πραγματικόν ἢ μὴ πραγματικόν· τὸ πᾶν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἐπιπέδου εἰς τὸ ὁποῖον τὴν ἐξετάζομεν. Οὕτω: εἶνε ἢ κίνησις πραγματικόν τι; ἐξαρτᾶται.

Ναί, εἰς τὴν λάβωμεν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ῥοὴν τῶν αἰσθήσεων· ὄχι, εἰς τὴν ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν μας τὴν κυκλικὴν κίνησιν τοῦ Λόγου. Εἰς τὸν Σοφιστὴν (248 E) ἐκτίθεται ἡ ἱεραρχικὴ τάξις τῆς κινήσεως: Κίνησις, ζωὴ, ψυχὴ, νοῦς. Καταδικάζει ὁ Πλάτων τὴν ποιήσιν; Πάλιν δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἀπαντήσωμεν ἀπλῶς μὲ ἓνα ναὶ ἢ ἓνα ὄχι: Ἔχομεν τὴν ποίησιν ἢ ὁποῖα ἐκφράζει τὰς ἐντυπώσεις τῆς αἰσθήσεως· ἔχομεν ὅμως καὶ ποίησιν ἢ ὁποῖα χρησιμοποιεῖ τὰς εἰκόνας τῆς αἰσθήσεως διὰ νὰ μεταδώσῃ κάτι εὐγενέστερον—ἀφηρημένην χάριν καὶ ἁρμονίαν. Τέλος ὑπάρχει ἡ ἔκστασις τῆς θέας τοῦ Κάλλους ἢ ὁποῖα ὑπερβαίνει κάθε συμβολικὴν παράστασιν. Ἡ ἐνέργεια τῆς ἐννοίας τῶν διαβαθμίσεων τῶν ὄντων εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Πλάτωνος εἶνε ὅτι οὗτος τίποτε δὲν καταδικάζει ἀπολύτως: αἱ ὀρέξεις εἶνε κακαί, ὑπάρχει ὅμως καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἀγαθοῦ, ἢ ὁποῖα εἶνε καλή. Κάθε πράγμα εἶνε δυνατόν νὰ σωθῆ ἄρκει νὰ μεταβληθῆ καὶ νὰ ἀνυψωθῆ εἰς ἀνώτερον ἐπίπεδον μεταξὺ τῶν ὄντων. Μία φρανσιαστικὴ γραμμὴ ἔχει οὕτως εἰπεῖν χαραχθῆ μεταξὺ τοῦ Ἄπειρου καὶ τοῦ Ἀγαθοῦ, ὃ δὲ βιῆμος τοῦ μίγματος καθορίζεται ἐκ τῆς θέσεως ἐπὶ τῆς γραμμῆς αὐτῆς. Τὰ κριτήρια περὶ τοῦ εἰς τὸ πραγματικόν τι ἀντικείμενον εὐρίσκεται εἰς θέσιν ὑψηλοτέραν ἀπὸ ἄλλο εἶνε ἡ σχετικὴ αὐτοῦ καθαρότης, ἀφαίρεσις, καὶ σταθερότης· οὕτω τὸ πνεῦμα εὐρίσκεται ὑψηλότερον ἀπὸ τὰς ὀρέξεις, καὶ ὁ Λόγος ὑψηλότερον ἀπὸ τὸ πνεῦμα. Τὸ ζήτημα εἶνε κατ' οὐσίαν ἐν ποίῳ μέτρῳ τὸ μικτὸν μεταλαμβάνει τοῦ νοητοῦ κόσμου· καὶ ἐπειδὴ ὁ τελευταῖος οὗτος εἶνε ὁ πράγματι πραγματικός, τὸ «ὑψηλότερον» θὰ σημαίνει καὶ τοῦτο «περισσότερον πραγματικόν».

Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐξαριτήσεως ἔχει μεγίστας καὶ γενικωτάτας σενεπείας διὰ τὴν σκέψιν τοῦ Πλάτωνος· πρωτίστως ἔχει ἐφαρμογὴν ἐπὶ τῶν τελευταίων μεταφυσικῶν παραγόντων. Ὅλοι οἱ παράγοντες οὗτοι λαμβάνουν μέρος εἰς τὴν σύστασιν τοῦ πραγματικοῦ· παρ' ὅλον τοῦτο ὅμως δὲν εἶνε καὶ ἴσοι. Τὸ Ἄπειρον εἰσέρχεται εἰς τὴν σύστασιν τῆς συνολικῆς καταστάσεως, ὁμοῦ μετὰ τοῦ Θεοῦ· ὑπάρχει ὅμως μία ἀσυμμετρία: ὁ Θεὸς εἶνε περισσότερο πραγματικός, πλεον ἀποτελεσματικός ὡς αἰτία ἀπὸ τὸ Ἄπειρον. Τὸ δεκτικὸν καὶ τὰ παραδείγματα μετέχουν καὶ τὰ δύο σοβαρῶς εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου

δὲν ἔχουν ὅμως καὶ τὰ δύο τὴν ἴδιαν κατάστασιν. Ἡ ἀρχή, λοιπόν, κατὰ τὴν ὁποίαν μία μεταφυσικὴ κατάσταση εἶνε καὶ πολυσύνθετος, ἀρχὴν ποὺ ἐσημειώσαμεν προηγουμένως, εἶνε ἀνάγκη ἤδη νὰ ὑποστῇ μετριασμόν ὑπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀσυμμετρίας. Ὁ πολυσύνθετος χαρακτῆρ δὲν εἶνε οἰοσθήποτε· δὲν ἐκτείνεται, ὡς θὰ ἐλέγομεν, ἐπὶ ὀριζοντίου ἐπιπέδου· ἔχομεν δηλονότι τοὺς νοητοὺς παράγοντας οἱ ὅποιοι προστίθενται εἰς ὕψος ἐν σχέσει πρὸς τὴν κλάσιν τοῦ μικτοῦ καὶ τὸ δεκτικόν. Αὕτῃ εἶνε ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς τῆς Ἀξίας. Ἡ ἔννοια ὑπὸ τὴν ὁποίαν τὸ Ἀγαθὸν εἶνε προγενέστερον ὅλων τῶν ἄλλων πραγμάτων εἶνε ὅτι ἀποκαθιστᾷ τὴν ἀσυμμετρίαν ταύτην εἰς τὴν φύσιν τοῦ πραγματικοῦ. Ὁ κόσμος δὲν εἶνε ἀπλῶς λογικός, δηλαδή ὁ κόσμος δὲν ἐννοεῖται ἐὰν ἀπλῶς τὸν περιγράψωμεν ὡς ἀποτελούμενον ἀπὸ τοῦτο ἢ ἀπὸ ἐκεῖνο· εἶνε ἀνάγκη νὰ ἀξιολογηθῇ. Τὸ ἀγαθὸν συνεπῶς εἶνε ἡ ἔννοια ἡ ὁποία καθορίζει τὴν κατάταξιν εἰς τὴν κάθετον τάξιν. Διὰ νὰ καταστήσωμεν ἀκόμη περισσότερο καταληπτὴν τὴν ἀσυμμετρίαν ποὺ ὑπάρχει εἰς τὴν ὄψιν τῶν πραγμάτων, θὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ κόσμος εἶνε Ἐν καὶ Πολλά, ἀλλ' ὅτι τὸ Ἐν εἶνε περισσότερο πραγματικὸν ἀπὸ τὰ Πολλά· τὸ πραγματικὸν εἶνε συγχρόνως εἶναι καὶ μὴ-εἶναι, τὸ μέρος τοῦ εἶναι ὅμως βαρύνει περισσότερο. Ὅπως βλέπομεν δὲν ὑπάρχει δημοκρατία (ισότης) εἰς τὴν μεταφυσικὴν κατάστασιν.

Ἐὰν λοιπὸν τακτοποιήσωμεν τὸν κόσμον κατὰ τὴν μὴ συμμετρικὴν ταύτην τάξιν, θὰ ἴδωμεν ὅτι καὶ πάλιν ἰσχύει καὶ ἐνεργεῖ ἡ ἀρχὴ τοῦ ἑνὸς καὶ τῶν πολλῶν. Ἄς πάρωμεν, ἐπὶ παραδείγματι, τὰ πολλά: ὁ Πλάτων λέγει ὅτι, εἰς τὴν γνῶσιν δὲν πρέπει νὰ κατέλθωμεν εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ πεδίου τῶν καθ' ἕκαστον πραγμάτων. (Φίληβος 7 Α ἐπ.). Πρέπει νὰ κατερχώμεθα τὴν μίαν βαθμίδα μετὰ τὴν ἄλλην. Μὲ μίαν λέξιν ὑπάρχει πολλαπλότης εἰς τὴν κάθετον τάξιν· ὑπάρχει μιὰ συνεχῆς σειρά βαθμίδων μεταξὺ τοῦ νοητοῦ κόσμου καὶ τοῦ δεκτικοῦ. Ἀντιμετωπίζομεν ἤδη τὴν κεντρικὴν ἔννοιαν τοῦ «μεταξύ», τοῦ ἐνδιαμέσου, τοῦ δ α ἰ μ ο ν ο ς ἐκείνου διὰ τοῦ ὁποίου βεβαιοῦται ὅτι ἡ ἱεραρχικὴ τάξις εἶνε πολυσύνθετος. Οὕτω ὁ Πλάτων ἐπιμένει εἰς τὸ ὅτι ἡ γνῶσις πραγματοῦται ὅταν, ἀντὶ νὰ προχωρήσωμεν ἀμέσως ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὰ πολλά, κατανοήσωμεν τὰς ἐνδιαμέσους

βαθμίδας. Ἡ ἐπιστήμη δὲν συνίσταται εἰς τὴν ἀπλῆν ἐφαρμογὴν μιᾶς γενικῆς ἐννοίας ἐπὶ μιᾶς ἀκαθορίστου πολλότητος, ἀλλὰ διὰ τῆς βαθμιαίας καθόδου διὰ μέσου ἐνδιαμέσων ἐννοιῶν καὶ ὀρισμῶν. Καὶ ἀντιθέτως, τὰ πολλὰ καθ' ἕκαστον πράγματα δὲν συμπλέκονται εἰς μίαν ἐνότητα οὔτω ἀπλῶς, ἀλλὰ διὰ μέσου γενῶν, τὰ ὅποια καὶ αὐτὰ ἐπίσης συναθροίζονται ὑπὸ ἀνωτέρας κλάσεις. Καὶ οὔτω ἡ ἐννοια τῆς ἀσυμμετρίας μετριάζεται ὑπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ συνεχοῦς. Τοιοῦτον οὐχ ἥτιον συνεχές δὲν ὑπάρχει ἐκεῖ ὅπου μεταξὺ δύο βαθμίδων παρεμπίπτει καὶ τρίτη τις βαθμὶς· εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην περιπτώσιν ὁ ἀριθμὸς τῶν βαθμίδων θὰ ἦτο ἀπείροσ, δηλαδή (ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ Πλάτωνος) ἀκαθόριστος. Ὁ ἀριθμὸς τῶν βαθμίδων εἶνε περιορισμένος· ὁμοίως εἶνε καθωρισμένον καὶ τὸ διάστημα μεταξὺ δύο οἰωνδήποτε βαθμίδων. Κατὰ ταῦτα τὸ ὄν τὸ ὁποῖον κατέχει κάποιον βαθμὸν καταλαμβάνει ὀρισμένην θέσιν εἰς τὴν ὅλην κλίμακα.

Ἡ ἐννοια τῆς συνεχείας εἶνε ἡ ἀρχὴ ἢ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς ἐπιστήμης, διότι ἡ ἐπιστήμη εἶνε ἡ μελέτη τῶν γενῶν καὶ τῶν εἰδῶν.

Ἡ ἀρχὴ τῆς συνεχείας εἶνε συνέπεια τῆς ἀρχῆς τῆς πληρότητος. Τὰ διάφορα διαστήματα μεταξὺ τοῦ Πέρατος καὶ τοῦ Ἀλείρου εἶνε ἀπαραίτητον γὰρ εἶνε ὅλα κατειλημμένα, διότι τὸ νὰ μείνουν μὴ πεπληρωμένα θὰ ἦτο ἰσοδύναμον πρὸς παράλειψιν ἐν σχέσει πρὸς τὴν πληρότητα—πρὸς τὸ τέλος. Οὔτω λοιπὸν ἡ ὑπαρξὶς ὄντοτήτων ὄλων τῶν βαθμῶν πραγματικότητος, αὐτὴ αὖτις ἢ ὑπαρξὶς τῆς Κλάσεως τοῦ Μικτοῦ, δηλαδή τοῦ συγκεκριμένου κόσμου, καὶ ἡ ἱεραρχικὴ τάξις τῶν μορφῶν κατὰ τοὺς διαφόρους αὐτῶν βαθμοὺς εἰδικότητος, τέλος τὸ δυνατόν τῆς ὑπάρξεως ὀρθοῦ λόγου ἐννοουμένου ὡς διατάξεως κατὰ κλάσεις—ὅλα αὐτὰ ἐξαρτιῶνται ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς πληρότητος ἢ ὁποία θεσπίζει ὅτι δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχη μόνον τὸ ἄριστον ἀλλὰ ἐπίσης καὶ ὅλοι οἱ κατώτεροι βαθμοὶ τῆς ἀξίας. Πράγματι δὲ ἡ ἀρχὴ τῆς πληρότητος ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιον τοῦ πολυσυνθέτου χαρακτῆρος τοῦ Πραγματικοῦ, τοῦ ὄντος ὡς πολλά. Ἀφ' ἑτέρου ἡ πληρότης πηγάζει ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς τελειότητος. Ἐνας κόσμος πού δὲν θὰ ἦτο πλήρης δὲν θὰ ἦτο τέλειος. (Τιμ. 33 Α, 39 Ε, 41 Σ)

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὁ παράγων τοῦ Πέρατος μεταβάλλεται εἰς τὸν παράγοντα τοῦ Ἄγαθοῦ καὶ δὲν εἶνε δυνατὸν πλέον νὰ διακριθῇ ἀπ' αὐτόν.

Ἐν συνόψει, ἰδοὺ ποῖαι εἶνε αἱ ιδιότητες ποὺ ὀρίζουν τὴν κάθετον σειρὰν, διατεταγμέναι κατὰ τὴν σειρὰν τῆς σπουδαιότητος αὐτῶν: πολυσύνθετον, συνέχεια, πληρότης, τελειότης.

* * *

Εἶνε ἀνάγκη νὰ σημειωθῇ ὅτι αἱ διάφοροι βαθμίδες μιᾶς ἱεραρχικῆς σειρᾶς μεταλαμβάνουν αἱ μὲν τῶν δὲ καὶ ἀποτελοῦν οὕτω μίαν ἐνότητα. (Εἶνε τοῦτο ἡ ἀρχὴ τῆς ὀλοκληρώσεως ὅπως ἐνεργεῖ εἰς τὴν ἱεραρχικὴν τάξιν). Τὸ ἐνδιάμεσον δὲν εἶνε μόνον ἀρχὴ τοῦ χωρισμοῦ ἀλλὰ καὶ τῆς συσχετίσεως: συνδέει τοὺς δύο παράγοντας μεταξὺ τῶν ὁποίων εὐρίσκεται. Τὸ μεταξὺ εἶνε ἓνας μεσάζων. Οὕτω ὁ ἔρως διαβιβάζει τὰς προσευχὰς τῶν ἀνθρώπων πρὸς τοὺς Θεοὺς καὶ ἐρμηνεύει εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰς ἐπιθυμίας τῶν θεῶν. Ὁ ἔρως κινεῖται καὶ πρὸς τὰς δύο κατευθύνσεις: ἐκ τῶν κατωτέρων πρὸς τὰ ἀνώτερα καὶ ἀντιστρόφως: εἶνε συγχρόνως ἀνάβασις καὶ κατάβασις. Ὁ φιλόσοφος πηγαίνει ἐκ τοῦ Σπηλαίου εἰς τὸν Ἥλιον τοῦ Ἄγαθοῦ, κατόπιν δὲ κατέρχεται πάλιν εἰς τὸ σπήλαιον καὶ κατανεῖ τὰς σκιάς κατὰ τὴν ἀληθινὴν αὐτῶν φύσιν, ὡς σκιάς, ὡς ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι εἶδε ἔξω τὰ ἀληθινὰ ἀντικείμενα. Εἰς τὴν γνῶσιν ἢ ἀνάβασις εἶνε γενίκευσις, ὀλοκλήρωσις, ἀφαίρεσις ἢ κατάβασις εἶνε ἐφαρμογὴ τοῦ γενικοῦ ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστον περιπτώσεων, ἐρμηνεία τοῦ ἀφηρημένου ὑποδείγματος διὰ τῆς χρησιμοποίησεως συγκεκριμένων παραδειγμάτων. Οὕτω ἡ κίνησις παρατηρεῖται καὶ ἀπὸ τὰ δύο ἄκρα ἢ δημιουργικὴ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ εἶνε κίνησις ἀπὸ τοῦ αἰωνίου πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ ἐν τῷ χρόνῳ ὑπάρχοντος. Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἡ ἀντίστροφος κίνησις: τὸ θνητὸν ὀρέγεται νὰ γίνῃ ἀθάνατον.

Ἐνα κατάλληλον παράδειγμα τῆς θεωρίας τοῦ Πλάτωνος περὶ τοῦ ἐνδιαμέσου ὡς ἐρμηνευτοῦ δυιάμεθα νὰ ἀντλήσωμεν ἐκ τῆς γενικῆς αὐτοῦ ἀντιλήψεως περὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ὁ ἄνθρωπος εἶνε ἓνα σύνολον ἀπὸ συνεχόμενα μέρη διαφόρου βαθμοῦ. Εἰς τὸ ὑψηλότερον σημεῖον τῆς κλίμακος ἴσταται ὁ Λόγος: συνδέει τὸν

ἄνθρωπον μὲ τὸ πεδίον τοῦ θείου ἐπειδὴ εἶνε ἀθάνατος. Ἀμέσως μετὰ αὐτὸν ἔρχεται ἡ θνητὴ ψυχὴ ἡ ὁποία κεῖται μεταξὺ τοῦ Λόγου καὶ τοῦ σώματος καὶ μεταβιβάζει τὰς προσταγὰς τοῦ πρώτου πρὸς τὸ δεύτερον. Ὡς ἐκ τῆς συγγενείας τῆς καὶ πρὸς τὰ δύο ἡ θνητὴ ψυχὴ ἔλκεται πρὸς ἀντιθέτους κατευθύνσεις: ὑπὸ τῆς θνητῆς αὐτῆς φύσεως ἔλκεται πρὸς τὸ σῶμα, ἀφ' ἑτέρου ὅμως ὡς ἐκ τῆς πνευτικῆς αὐτῆς φύσεως ἔλκεται καὶ πρὸς τὸν Λόγον. Ἡ θνητὴ ψυχὴ ὑποδιαιρεῖται εἰς δύο μέρη: τὸ πνεῦμα, τὸν «θυμὸν», καὶ τὴν ὄρεξιν. Ὁ «θυμὸς» εἶνε κάτι ἐνδιάμεσον μεταξὺ τοῦ Λόγου καὶ τῆς ὀρέξεως· εἶνε τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ ἀνθρώπου τὸ ὁποῖον, ἂν καὶ δὲν εἶνε λογικόν, ὑπακούει ὅμως εἰς τὸν λόγον καὶ φέρει τὰς προσταγὰς τοῦ Λόγου πρὸς τὰς ὀρέξεις. Ὁ «θυμὸς» εἶνε αὐτὸς οὗτος ὁ Λόγος κατὰ τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ τὸν δρῶντα ἀποτελεσματικῶς ἐντὸς τοῦ κόσμου τῶν θνητῶν πραγμάτων. Ἡ ὄρεξις εἶνε τὸ σωματικὸν μέρος τῆς ψυχῆς. εἶνε ὁ σύνδεσμος μεταξὺ ψυχῆς καὶ σώματος. Τέλος τὸ σῶμα εἶνε ὁ σύνδεσμος μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου τῶν τυχαίων περιστάσεων. Ἡ ψυχὴ εἶνε εἰς θέσιν νὰ ἐνεργήσῃ ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ κόσμου χρησιμοποιοῦσα ὡς ἐνδιάμεσον τὸ σῶμα· καὶ ἀντιθέτως ἡ ἀναβλύζουσα ἀκανόνιστος κίνησις τοῦ δεκτικοῦ (χώρου) ἀπειλεῖ νὰ κατακλύσῃ τὴν ψυχὴν διὰ τῆς εἰσροῆς αὐτῆς ἐντὸς τοῦ σώματος. Οὕτω τὸ σῶμα εἶνε ὁ τόπος ὅπου ἡ ψυχὴ καὶ αἱ τυχαῖαι δυνάμεις συγκρούονται καὶ μάχονται πρὸς ἀλλήλας. Κατ' ἀρχὰς ἡ ἀκανόνιστος κίνησις ὑπερφαλαγγίζει τὴν ψυχὴν, ἐπιφέρει σύγχυσιν εἰς αὐτὴν καὶ τὴν κάμνει νὰ λησμονήσῃ τὸν σκοπὸν τῆς. Αὐτὸς εἶνε ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ἡ ψυχὴ ἀπομακρύνεται τοῦ κόσμου καὶ ἀποφεύγει αὐτόν: φοβεῖται. Ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἔρχεται ἡ ὠριμότης ἡ ψυχὴ καθίσταται ἰσχυροτέρα, συνέρχεται, ἐπανακτᾷ τὴν κυριαρχίαν τῆς ἐπὶ τοῦ σώματος καὶ καθίσταται ἱκανὴ νὰ χρησιμοποίησῃ τὸ σῶμα ὡς μέσον διὰ τοῦ ὁποῖου αἱ χεῖρας ἐξωτερικαὶ δυνάμεις διοχετεύονται καὶ καθίστανται ὑποχείριοι εἰς τοὺς σκοποὺς τῆς ψυχῆς. (Τίμαιος 43—44). Μὲ μίαν λέξιν ὁ ἄνθρωπος εἶνε σύνολον ἱεραρχικῶς διατεταγμένων ὄντων ὁργανωμένων εἰς τρόπον ὥστε νὰ χρησιμεύουν ἀμοιβαίως ὡς μεσάζοντες τὰ μὲν τῶν δέ. Εἰς τὸ ἓνα ἄκρον, πέραν τοῦ ἀνθρώπου, εἶνε ὁ Θεός· εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον, κάτωθεν αὐτοῦ, εἶνε ἡ

ῥοή· ὁ ἴδιος δὲ εἶνε ὁ σύνδεσμος μεταξὺ τῶν δύο, καθόσον ἔχει ἓνα μέρος τὸ ὁποῖον εἶνε θεῖον καὶ ἓνα μέρος τὸ ὁποῖον εἶνε θνητὸν καὶ ἀκαθόριστον. Ἐλκεται ὑπὸ δύο δυνάμεων, ἀμφιταλαντεύεται μεταξὺ τῶν δύο καὶ ἡ τύχη τοῦ εἶνε ἀβεβαία. Ὄταν δημιουργεῖ ἔργα καλλιτεχνίας ἀπὸ τὴν ἀψυχὸν φύσιν, πραγματοποιεῖ τὸν ῥόλον τοῦ ὡς διερχομένου τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν δημιουργημένον κόσμον.

Ἄφοῦ καὶ οἱ Θεοὶ εἶνε καὶ οὗτοι ψυχαὶ μᾶς ἐπιρέπεται νὰ προσθέσωμεν καὶ τούτους εἰς τὴν κλίμακα. Ἡ ἱεραρχικὴ τάξις τῶν ψυχῶν, μετὰ τὴν συμπλήρωσιν αὐτῆν, θὰ εἶνε ἡ ἀκόλουθος: α) ὁ Θεὸς ὡς θεωρητικὴ ἐνέργεια, β) ὁ Δημιουργός, ἢ ὁ Θεὸς κατὰ τὴν πρακτικὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν. γ) οἱ Θεοὶ ἢ δημιουργημένοι δημιουργικαὶ ψυχαὶ τῶν ἀστέρων, δ) ἡ ψυχὴ τοῦ κόσμου, ε) ὁ ἀνθρώπινος Λόγος, ς) ὁ θυμὸς, ζ) ἡ ὄρεξις, η) αἱ ψυχαὶ τῶν ζώων, θ) αἱ ψυχαὶ τῶν φυτῶν (δηλαδή ἡ ψυχὴ ὡς ἀπλή ζωτικὴ ἐνέργεια), ι) ἡ ἀπολύτως ἀδρανὴς, ἂν καὶ μὲ τάξιν ἐνεργουμένη κίνησις τῶν ἀψύχων σωμάτων, κ) ἡ χαώδης κίνησις εἰς τὸ δεκτικὸν (χῶρον).

Ἡ ἱεραρχικὴ τάξις ἔχει διττὸν χαρακτήρα· εἶνε ὄντολογικὴ ἱεραρχικὴ τάξις καὶ αἰτιώδης τοιαύτη. Ἠσχίσσαμεν μὲ τὴν ἐξέτασιν τῆς πρώτης κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ πραγματικὸν εἶνε διατεταγμένον εἰς σειρὰν κλιμακωτῆν. Τώρα ὁμως βλέπομεν ὅτι τὰ μέλη τῆς σειρᾶς ἴστανται πρὸς ἄλληλα εἰς σχέσεις ἐνεργείας καὶ πάθους, αἰτίας καὶ ἀποτελέσματος. (Αὕτη εἶνε ἄλλην μιὰν φορὰν, ἢ ἀποψις τῆς δυνάμεως). Τὸ μέλος ποῦ εὐρίσκεται ὑψηλότερον εἰς τὴν σειρὰν εἶνε αἰτία τοῦ κατώτερον κειμένου, εἴτε διότι παράγει αὐτὸ εἴτε διότι κυριαρχεῖ αὐτοῦ.

Ἡ ὄντολογικὴ τάξις περιλαμβάνει μιὰν σειρὰν δημιουργημάτων, ἢ αἰτιώδης τάξις μιὰν σειρὰν δημιουργῶν. Ἡ αἰτία παράγει μιὰν αἰτίαν καὶ αὕτη πάλιν ἄλλην αἰτίαν· καθόσον, ἀφοῦ τὸ ἀποτέλεσμα εἶνε εἰκὼν τῆς αἰτίας, πρέπει καὶ τοῦτο νὰ εἶνε κατ' ἀνάγκην αἰτία καίτοι μὲ πλέον περιορισμένην ἀποτελεσματικότητα. Κατὰ ταῦτα ἔχομεν μιὰν ἱεραρχικὴν τάξιν εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάρχουν βαθμοὶ τῆς δημιουργικῆς δυνάμεως. Ἡ δημιουργία ἐπίσης δὲν εἶνε ἄμεσος ἀλλὰ ἕμμεσος. Ὁ Θεὸς δημιουργεῖ τοὺς Θεούς· οἱ τελευταῖοι αὐτοὶ δημιουργοῦν τὴν θνητὴν ψυχὴν· καὶ ἡ θνητὴ ψυχὴ κατευθύνει τὸ σῶμα.

Εἶνε πολὺ πιθανὸν ὅτι ἡ θεωρία αὕτη τῆς αἰτιώδους ἱεραρχικῆς τάξεως νὰ ὑπῆρξεν ἢ ἀφορμὴ νὰ γεννηθῆ ἢ θεωρία τῆς ἐκροῆς (emanation) εἰς τὴν Νεο-πλατωνικὴν φιλοσοφίαν.

Ἡ ἱεραρχικὴ τάξις περιλαμβάνει τρεῖς τύπους ὄντων. Εἰς τὸ ἐν αὐτῆς ἄκρον ἔχομεν δημιουργοὺς οἱ ὅποιοι δὲν εἶνε δημιουργήματα. Αὐτὸς εἶνε ὁ Θεὸς καὶ τὸ Πέραν. Εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον αὐτῆς ἔχομεν δημιουργήματα ἔστειρημένα δημιουργικῆς ἰκανότητος. Εἰς τὸ ἐν τῷ μεταξύ διάστημα εὐρίσκομεν ὄντα τὰ ὅποια εἶνε συγχρόνως δημιουργήματα καὶ δημιουργοί. Αὐτὸ δὲ εἶνε ὁ κόσμος, ὁ νοητὸς καὶ συγκεκριμένος. Ὁ κόσμος μας αὐτὸς εἶνε τὸ μέσον μεταξύ τοῦ ἀνωτάτου καὶ τοῦ κατωτάτου. Θὰ μᾶς ἦτο λοιπὸν ἐπιτετραμμένον νὰ προτείνωμεν τὴν θεωρίαν ὅτι ὁ κόσμος τοῦ λόγου εὐρίσκεται εἰς τὴν περιοχὴν ποὺ κεῖται μεταξύ τῶν δύο περάτων τῆς σειρᾶς—ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν ἀνώτερον ἄκρον εἶνε τὸ Ἄγαθόν, τὸ δὲ κατώτερον ἄκρον εἶνε ἡ ἀκαθόριστος πολλότης. Οἰαδήποτε μέλη τῆς ἐνδιαμέσου ταύτης περιοχῆς τὰ κατανοοῦμεν ὅταν τὰ κατατάξωμεν ὑπὸ μίαν ἀνωτέραν ὁμάδα ἢ καὶ τὰ διαιρέσωμεν εἰς κατωτέρας τοιαύτας. Τὸ τοιοῦτον ὅμως εἶνε ἀδύνατον προκειμένου περὶ τῶν δύο ἄκρων. Δὲν μᾶς εἶνε δυνατὸν νὰ φθάσωμεν εἰς τὰ καθ' ἕκαστον πράγματα, ἐὰν ἀναχωρήσωμεν ἀπὸ τὸ γένος καὶ περιορίσωμεν αὐτὸ διαρκῶς διὰ περαιτέρω εἰδικεύσεως. Ὁ συρφετὸς τῶν καθ' ἕκαστον εἶνε ἐν τέλει ἀκαθόριστος καί, ὅπως λέγει ὁ Πλάτων εἰς τὸν Φίληβον (16 E), πρέπει νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὸ ἔργον καὶ νὰ πηδήσωμεν, οὕτως εἰπεῖν, ἐντὸς τοῦ χάους τῶν καθ' ἕκαστον. Ὁμοίως δὲν θὰ κατορθώσωμεν νὰ φθάσωμεν τὸ Κάλλος προχωροῦντες διαδοχικῶς ἀπὸ γενικεύσεως εἰς γενίκευσιν. Τὸ Κάλλος εἶνε ὑπεράνω λόγων καὶ ὑπεράνω ἐννοιῶν (Συμπ. 211 A). Ἐὰν ἀνερχώμεθα συνεχῶς τὰς βαθμίδας τῆς κλίμακος, φθάνομεν εἰς μίαν καὶ μόνην ἐπιστήμην ἔχουσαν τὴν μεγίστην δυνατὴν γενικότητα. Εἶνε τὸ ἀνώτατον σημεῖον ποὺ εἶνε δυνατὸν νὰ φθάσωμεν διὰ τῆς μεθόδου αὐτῆς, καὶ ὅμως εἴμεθα μόλις εἰς τὸν προθάλαμον. Μετὰ τοῦτο, ἐξαίφνης (Συμπ. 210 E) μᾶς ἀποκαλύπτεται τὸ Κάλλος. Τὸ δὲ Ἄγαθόν (ὡς ἐκτίθεται τοῦτο εἰς τὸ ἕκτον βιβλίον τῆς Πολιτείας) εἶνε πέραν τῆς οὐσίας· εἶνε ἡ πηγὴ τοῦ φωτός, ἡ πηγὴ τῆς γνώσεως καὶ δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ γνωσθῆ διὰ τῶν αὐτῶν κατηγοριῶν διὰ τῶν

ὁποίων καθιστᾷ δυνατὴν τὴν γνῶσιν, εἴαν κατ' ἀρχὴν εἶνε δυνατὸν νὰ γνωσθῇ. Κατὰ ταῦτα τὸ Κάλλος καὶ τὸ Ἄγαθόν γινώσκονται τρόπον τινὰ διὰ ἐνὸς εἶδους ἐκσιτάσεως· ὁμοίως καὶ ὁ κόσμος τῶν ἀπολύτων καὶ ἀπλῶς καθ' ἑκάστον πραγμάτων γινώσκεται διὰ μιᾶς νόθου ἐκσιτάσεως, ὡς ἐνὸς ὄνειρου. Ἡ ἔλλογος ὁμιλία θὰ πρέπει νὰ κεῖται συνεπῶς εἰς τὴν περιοχὴν μεταξὺ τῶν δύο ἄκρων καὶ νὰ ἀσχολεῖται μὲ τὸν κόσμον τοῦ μικτοῦ.

Εἴπομεν ὅτι ἡ κάθετος τάξις εἶνε τόσο ὀντολογικὴ ὅσον καὶ αἰτιώδης. Εἶνε τρίτον καὶ ἀξιολογικὴ, δηλαδὴ τάξις τοῦ καλλιτέρου καὶ τοῦ χειροτέρου. Ἐνταῦθα ὁ ὁρισμὸς γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀγαθοῦ. Τὰ στοιχεῖα κατατάσσονται ἀναλόγως τῆς ἀξίας των (ἴδε ἄνωτέρω σελ. 55 ἐπ.).

Ἡ συνύπαρξις τοῦ ἀνωτέρου μετὰ τοῦ κατωτέρου γεννᾷ ἓνα περισσότερο σύνθετον τύπον τοῦ μικτοῦ. Τὸ ἀνώτερον ἐνοικεῖ ἐν τῷ κατωτέρω καὶ διοικοῖ αὐτό. Ὁ τύπος τοῦ μικτοῦ τὸ ὁποῖον ἐξητιάσαμεν ἕως τώρα ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν ἔνωσιν τοῦ Πέρατος μετὰ τοῦ Ἀπείρου. Ἡ ἔνωσις αὕτη ἐπιτελεῖται διὰ τῆς ἐνεργείας τῆς Αἰτίας. Ἦδη ἔχομεν τὴν νέαν συνύπαρξιν τῆς Αἰτίας τοῦ μικτοῦ μετὰ τοῦ μικτοῦ. (Οὕτω ἡ ψυχὴ (Τιμ. 35 Α) συνίσταται ἐκ τῆς οὐσίας ἢ ὁποῖα εἶνε μίγμα τοῦ ταυτοῦ πρὸς τὸ ἕτερον· τὸ μίγμα τοῦτο, ὡς ἐνιαῖον στοιχεῖον, εἰσέρχεται ὡς τοιοῦτον εἰς γενικώτερον μίγμα ἀποτελούμενον ἐκ τοῦ ταυτοῦ καὶ τοῦ ἕτερου καὶ ἐκ τῆς οὐσίας). Ὁ ἀνώτερος οὗτος τύπος τοῦ μικτοῦ εἶνε ἡ ἀνάμιξις τοῦ Ἀπολύτου μετὰ τοῦ παραγώγου, τῶν δημιουργικῶν παραγόντων μετὰ τοῦ δημιουργήματος, καὶ ἐκφράζει τὴν ἐνυπαρξίαν τοῦ νοητοῦ ἐντὸς τῆς τάξεως τῶν αἰσθητῶν. Ἐδῶ ἔχομεν πλέον μίαν ἀνάμιξιν δευτέρου βυθμοῦ: τὴν ἀνάμιξιν δηλονότι τοῦ μικτοῦ μὲ τὴν αἰτίαν τοῦ μικτοῦ.

Δυνατὸν νὰ ἀποτελῇ τοῦτο διὰ τὸν Πλάτωνα τὴν ἀπάντησιν εἰς τὸ πρόβλημα περὶ τοῦ τί εἶνε πράγματι πραγματικόν. Ἐὰν ἀντιπαραθέσωμεν τὸ Πέρας πρὸς τὴν κλάσιν τοῦ Μικτοῦ, τὰς Μορφὰς πρὸς τὰ συγκεκριμένα ἀντικείμενα, τὸν Θεὸν πρὸς τὸν κόσμον, καὶ ἐρωτήσωμεν τί εἶνε περισσότερο πραγματικόν, εἶνε φανερόν ὅτι τὸ Πέρας, αἱ Μορφαί, καὶ ὁ Θεὸς εἶνε περισσότερο πραγματικὰ ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν αἰσθησεων. Ἡ ἀπάντησις ὅμως αὕτη δὲν λύει τὸ πρόβλημα. Θὰ ἦτο δυνα-

τὸν νὰ ἀνακινήσωμεν ἓνα διάφορον ζήτημα καὶ νὰ ἐρωτήσωμεν ποῖον ἐκ τῶν δύο εἶνε περισσότερον πραγματικόν : ὁ νοητὸς κόσμος ὡς τοιοῦτος ἢ ὁ νοητὸς ὁμοῦ μετὰ τοῦ κόσμου τῶν αἰσθήσεων; Ὁ Θεὸς ὡς τοιοῦτος ἢ ὁ Θεὸς μαζὶ μὲ τὸν κόσμον; τὸ ἄριστον ὡς τοιοῦτον ἢ τὸ ἄριστον ὁμοῦ μετὰ τοῦ ὀλιγώτερον καλοῦ ; Ὅποτε δὲν θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀπαντήσωμεν ὅτι τὸ δεύτερον σκέλος ἐνὸς ἐκάστου ἀπὸ τὰ ζεύγη αὐτὰ εἶνε τὸ περισσότερον πραγματικόν. Οὕτω ἡ περιγραφή τοῦ Ἄγαθοῦ εἰς τὸ τέλος τοῦ Φίληβου εἶνε τοιαύτη ὥστε τὸ Ἄγαθὸν περιλαμβάνει τόσον τὸ Μέτρον ὅσον καὶ ὅλας τὰς κατωτέρας μορφὰς τοῦ Ἄγαθοῦ. Ἐν συνόψει, εἶνε ἐπιτετραμμένον νὰ θεωρήσωμεν ὅτι διὰ τὸν Πλάτωνα τὸ ὑπέρτατον Ἄγαθὸν συγχρόνως δὲ καὶ τὸ πλεόν πραγματικόν εἶνε τὸ μίγμα τὸ ἀποτελούμενον ἐκ τῶν πρωταρχικῶν παραγόντων καὶ ἐκ τοῦ μικτοῦ.

* * *

Συνδυάζοντες τὰς δύο ἀρχὰς τῆς ὀριζοντίου καὶ τῆς καθέτου τάξεως δυνάμεθα νὰ παραστήσωμεν τὴν τάξιν ὑπὸ μορφήν μιᾶς πυραμίδος ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶνε δυνατόν νὰ βαδίξῃ κανεὶς εἴτε ὀριζοντίως εἴτε ἐπάνω καὶ κάτω. Θὰ ἔχομεν οὕτω μιὰ σύνθεσιν ἐπιπέδων τοῦ ὄντος καὶ ἐντὸς ἐνὸς οἰουδήποτε δεδομένου ἐπιπέδου μιᾶν σύνθεσιν μελῶν, μιᾶς οἰασδήποτε ομάδος, ἐχόντων ἴσην ἀξίαν. Πρὸς τούτοις ὁμοῦ ἡ ἱεραρχικὴ καὶ ἡ ὀριζοντία τάξις μεταλαμβάνουν ἢ μία τῆς ἄλλης. Ὁ δεσμὸς ὁ ὁποῖος ἐνώνει τὰ μέρη μιᾶς συλλαβῆς εἶνε «ἀνώτερος» ἀπὸ τὰ μέρη καὶ ἀντιστρόφως ἡ ἔννοια τῆς ἱεραρχικῆς τάξεως περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῇ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀπολύτου πολλότητος, τῶν πολλῶν.

Εἴμεθα ἤδη εἰς θέσιν νὰ συνοψίσωμεν τὴν μέχρι τοῦδε συζήτησίν μας. Εἶναι σημαίνει νὰ ἔχη τι ὅρια, νὰ ἔχη τάξιν, νὰ ἀποτελῇ σύστημα. Διὰ τοῦτο, ὅπως λέγει ὁ Πλάτων εἰς τὸν Τίμαιον (30 C), ὁ νοητὸς κόσμος εἶνε ζῶον ὄν, εἶνε ὀργανωμένον σύνολον. Ἀνάλογος εἶνε ἡ ἔννοια τοῦ Μέρου τὴν ὁποίαν ὁ Πλάτων κατατάσσει πρώτην εἰς τὴν ἱεραρχικὴν τάξιν τῶν ἀγαθῶν (Φίληβος 66A)· τὸ μέτρον ἄνευ τοῦ ὁποίου τίποτε τὸ πραγματικόν δὲν εἶνε δυνατόν νὰ διαρκέσῃ (Φίληβος 64 E). Τὸ Μέτρον εἶνε ἡ τάξις ὡς τὸ τυπικόν προαπαιτούμενον

τοῦ ὄντος, καὶ αὐτὴ ἀκριβῶς εἶνε ἡ ἔννοια ὑπὸ τὴν ὁποίαν λέγομεν ὅτι τὸ ὄν εἶνε ἀριθμός, δηλαδή μιὰ τοιαύτη διάταξις τῶν πραγμάτων ὥστε νὰ ἔχουν τάξιν, ἕκαστον στοιχεῖον νὰ καταλαμβάνη μίαν ὠρισμένην θέσιν ἐντὸς τοῦ συστήματος. Κατὰ ταῦτα μία ὄντοτης καθορίζεται ὑπὸ τῶν συντεταγμένων τοῦ συστήματος: ὁπότε εἴμεθα εἰς θέσιν διὰ κάθε ὄν νὰ εἴπωμεν εἰς ποίαν σχέσιν εὐρίσκεται πρὸς τὸ σύνολον, ποῖον εἶνε τὸ διάστημα τὸ ὁποῖον τὸ χωρίζει ἀπὸ τὰ λοιπὰ ὄντα (Φίλητος 17 D) καὶ πόσον πραγματικὸν εἶνε, δηλαδή εἰς ποῖον ἐπίπεδον εὐρίσκεται ἐν τῇ ἱεραρχικῇ τάξει τῶν ὄντων.

Εἶπομεν ὅτι κατὰ τὸν Πλάτωνα τὸ πραγματικὸν εἶνε καὶ Ἐν καὶ Πολλά· τὰ δύο αὐτὰ τὰ ἀντιλαμβάνεται ὡς ἀρχὰς τόσον τῆς ἐσωτερικῆς ὅσον καὶ τῆς ἐξωτερικῆς, τόσον τῆς ὀριζοντίου ὅσον καὶ τῆς καθέτου διατάξεως. Αἱ ἔννοιαι λοιπὸν τὰς ὁποίας συνηντήσαμεν κατὰ τὴν ἀνάλυσιν τοῦ Πέρατος εἶνε, Ἐν καὶ Πολλά, Ὅλον καὶ Μέρος, Οὐσία καὶ Περίπτωσης, Γένος καὶ Εἶδος, Εἶναι καὶ Μὴ—Εἶναι, Ταυτὸν καὶ Ἐτερον, Ὅμοιον καὶ Ἀνόμοιον, Κίνησις καὶ Ἀκίνησις, Διαφορὰ καὶ Ἐναντιότης, Κοινωνία καὶ Διαίρεσις, Ἀναλογία καὶ Ἀρμονία, Συνέχεια καὶ Πληρότης, ὁ Δεσμός, τὸ Ἐνδιάμεσον, ἡ Ἱεραρχικὴ τάξις. (Εἶνε φανερὸν ὅτι εἰς τὸν κατάλογον τοῦτον ὑπάρχουν παραλείψεις καὶ ὅτι ἔννοιαι τινες ὑπερκαλύπτουν ἀλλήλας μερικῶς). Αὐταὶ εἶνε αἱ ἔννοιαι αἱ ὁποῖαι ὀρίζουν τὸ Πέρας. Γεννᾶται ὅμως τὸ ζήτημα ἂν εἶνε καὶ μορφαί. Δὲν εἶνε ὀρθὸν νὰ τὰς ἐρμηνεύσωμεν ὡς μορφὰς διότι ἀποτελοῦν τὰς ἀρχὰς τῆς ὑπάρξεως τῶν μορφῶν καὶ τῆς διατάξεως αὐτῶν. Ὁ Πλάτων μεταχειρίζεται τὴν ἔκφρασιν «μέγιστα εἶδη», τὰ ὁποῖα εἶνε ὑπερ-μορφαί, κατηγορίαι: εἶνε αἱ ἀρχαὶ αἱ ὁποῖαι καθορίζουν ποῖαι μορφαὶ μεταλαμβάνουν ἀλλήλων καὶ ποῖαι ὄχι. (Σοφιστής 253 C. D). Καμμία μορφή δὲν συμπλέκεται πρὸς ὅλας τὰς μορφὰς· αἱ κατηγορίαι ὅμως τὸ πράττουν διότι εἶνε ἀρχαὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων διατάσσονται αἱ μορφαί. Καὶ οὕτω ἕκαστη ἐκ τῶν μορφῶν δεικνύει ὅτι περιλαμβάνει εἶναι καὶ μὴ-εἶναι, συσχετίσιν καὶ διαφορὰν (διάκρισιν). Ποῖα λοιπὸν εἶνε ἡ τάξις (θέσις) τῶν κατηγοριῶν; Ὑποβάλλομεν τὴν γνώμην ὅτι εἶνε τὰ ἐνδιάμεσα μεταξὺ τοῦ Πέρατος καὶ τῶν Μορφῶν. Αἱ μορφαὶ εἶνε τὰ «Πολλά» εἰς τὰ ὁποῖα κατατέμνεται τὸ Πέρας, αἱ δὲ κατηγορίαι εἶνε ὁ ἑνωτικὸς κρῖκος με-

ταξὺ τοῦ Ἐνὸς καὶ τῶν Πολλῶν: εἶνε οἱ τρόποι τοῦ Πέρατος τὸ «πῶς», διὰ τοῦ ὁποίου συνιστᾶ τοῦτο τὰς μορφάς. Καὶ οὕτω ἔχομεν τὸ Πέρας, τὰς Κατηγορίας, τὰς Μορφάς διατεταγμένα εἰς τρόπον ὥστε νὰ σχηματίζουν μίαν πυραμίδα καὶ αὐτά, ἐπίσης, λαμβανόμενα ὁμοῦ μᾶς ἐμφανίζουν τὴν ἀρχὴν τοῦ Ἐνὸς καὶ τῶν Πολλῶν.

Ὁ ὁρισμὸς τὸν ὁποῖον ἐδώκαμεν τῆς διαλεκτικῆς πρέπει τώρα νὰ εὐρυνθῇ. Διαλεκτικὴ εἶνε ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ γνῶσις περὶ τοῦ ποῖαι ἐκ τῶν μορφῶν συμπλέκονται πρὸς ἀλλήλας καὶ ποῖαι ὄχι, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἶνε γνῶσις τῶν κατηγοριῶν αἱ ὁποῖαι κανονίζουν τὴν συμπλοκὴν ταύτην καὶ μελέτη τῆς διατάξεως τῶν κατηγοριῶν τούτων μεταξὺ των, ἀπὸ ἀπόψεως τόσο τῆς σχετίσεως αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους ὅσον καὶ τῆς ἀπ' ἀλλήλων διακρίσεως αὐτῶν. Κατὰ ταῦτα ἡ διαλεκτικὴ ἔχει δύο ἀπόψεις τὴν οὐσιαστικὴν καὶ τὴν τυπικὴν. Ἡ οὐσιαστικὴ ἀποψις εἶνε ἡ ἐπιστήμη τῆς διακρίσεως τῶν μορφῶν κατὰ κλάσεις. Ἡ τυπικὴ μορφή εἶνε λογικὴ, δηλαδὴ εἶνε ἡ ἀναγνώρισις τῶν κατηγοριῶν ὡς βάσεως διὰ τὴν κατάταξιν τῶν μορφῶν, καθὼς καὶ πάσης διανοήσεως. Ἀλλὰ αἱ δύο αὗται ἀπόψεις δὲν εἶνε κεχωρισμέναι φάσεις. Διαλεκτικὴ εἶνε ἡ ἔνωσις τοῦ τυπικοῦ μὲ τὸ οὐσιαστικόν· εἶνε ἡ μελέτη τῶν κατηγοριῶν ὡς τοῦ «πῶς» τῶν ἀμοιβαίων σχέσεων μεταξὺ τῶν μορφῶν καὶ μεταξὺ τῶν ἀντικειμένων· ἡ ἐπίσης εἶνε ἡ ἐπιστήμη τῶν μεταξὺ τῶν μορφῶν σχέσεων αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὴν ἐκδήλωσιν μιᾶς ἀφηρημένης λογικῆς τάξεως. Ὁμοίως, ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος γνωρίζει καλῶς τὴν γλῶσσαν του, δὲν εἶνε κάποιος ποὺ γνωρίζει τὴν γλῶσσαν καὶ ποὺ γνωρίζει ἐπίσης τὴν γραμματικὴν τῆς γλώσσης, ἀλλ' εἶνε ἐκεῖνος ποὺ γνωρίζει τὴν γλῶσσαν του γραμματικῶς.

Τὸ Πέρας μὲ τὴν προᾶξιν τοῦ νὰ ἀποτυπώνη τὸν ἑαυτὸν του ἐπὶ τοῦ Ἀπείρου, ἀπεργάζεται τὰ μικτὰ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα εἶνε αἱ πραγματικαὶ ὄντοτητες. Ἡ ἀνάμιξις καὶ συγχώνευσις τῶν πάντων μετὰ πάντων ἐντὸς τοῦ Ἀπείρου μετοβάλλεται, διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Μὴ-Εἶναι, εἰς σειρὰν διακεκριμένων ἀντικειμένων ἕκαστον τῶν ὁποίων ἔχει τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ φύσιν. Ἡ ἔνωσις τοῦ νοητοῦ μετὰ τοῦ αἰσθητοῦ ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν δημιουργίαν ἑνὸς κόσμου ὅπου τὰ πράγματα διαδέχονται ἀλλήλα μὲ τάξιν. Ὅπως δὲ αἱ μορφαὶ κοινοῦν αἱ

μὲν τῶν δὲ οὕτω καὶ τὰ συγκεκριμένα πράγματα, ὡς ἐκ τῆς μεθέξεως αὐτῶν εἰς τὰς μορφάς, πραγματοποιοῦν μεταξύ των ὁρισμένας καὶ σταθερὰς ἐνώσεις, ἢ ὅπως θὰ ἔπρεπε νὰ εἴπωμεν, ὑπακούουν εἰς νόμους. (Οὕτω τὸ χιόνι σβύνει τὴν φωτιά διότι ἡ οὐσία «ψῦχος» ἀποκλείει τὴν οὐσίαν «θερμότης» (Φαίδων 103 Δ, Ε). Τὸ δεχόμενον ὁμως εἶνε ἀνυπότακτον καὶ ποτὲ δὲν ὑποιάσσεται ἐντελῶς. Ὁ Θεὸς εἰσάγει τὴν τάξιν ἐντὸς τοῦ χάους, κατὰ τὸ μέτρον τοῦ δυνατοῦ. Κατὰ ταῦτα ὑπάρχει ὄριον εἰς τὴν δυνατότητα τοῦ νὰ νοηθῇ ὁ κόσμος· παραμένει πάντοτε ἓνα στοιχεῖον ἀντικειμενικῆς τύχης. Οἱ νόμοι μας ἔχουν πλέον μόνον στατιστικὸν χαρακτῆρα.

* * *

Τὸ Ἐν καὶ τὰ Πολλὰ εἶνε ἀρχαὶ τῆς νοήσεως ὅσον καὶ τοῦ εἶναι. Τὸ *locus classicus* εἶνε ὁ Φίληβος 15 D: «Λέγομεν ὅτι τὸ Ἐν καὶ τὰ Πολλὰ διαπιστοῦνται ὑπὸ τῆς λογικῆς καί, εἰς τὸ παρελθὸν καὶ τῶρα, ὑπάρχουν καὶ εἶνε διάχυτα παντοῦ εἰς ὅ,τιδήποτε ἐκ τῶν λεγομένων. Τὸ τοιοῦτον δὲ οὔτε εἶνε νέον τι οὔτε καὶ θὰ παύσῃ ποτέ. Ἄλλ' ὅπως μοῦ φαίνεται εἶνε τοῦτο πάθος τι ἐντὸς ἡμῶν ἀθάνατον καὶ ἀγήρω ἀνήκον εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν λογικὴν». Κατὰ ταῦτα λοιπὸν τὸ Ἐν καὶ τὰ Πολλὰ εἶνε ἔμφυτα «παθήματα» ἢ κατευθύνσεις τῆς διανοήσεως: τὸ γὰρ διανοεῖται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἶνε ἰδιότης τοῦ Λόγου ἐκτὸς χρόνου ὑπάρχουσα. Πλὴν τούτου, τὸ Ἐν καὶ τὰ Πολλὰ εἶνε ἔννοιαι παροῦσαι εἰς μίαν ἐκάστην ἐκ τῶν πράξεων τοῦ νοῦ· τὸ νὰ σκεφθῶμεν κατ' ἀρχήν, ἢ νὰ ἐκφέρωμεν λόγον τινὰ ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ νὰ ἀναφερθῶμεν εἰς ἓν ἀντικείμενον εἰς Ἐν καὶ εἰς Πολλά. Τόσον ἢ ἀνάλυσις ὅσον καὶ ἢ σύνθεσις εἶνε κατευθύνσεις τῆς διανοήσεως, καὶ ἀμφοτέραι ἐνεργοῦν συγχρόνως εἰς οἵανδήποτε δεδομένην γνωστικὴν ἐνέργειαν.

Τὸ Ἐν λοιπὸν καὶ τὰ Πολλὰ εἶνε νόμοι τόσον τῆς νοήσεως ὅσον καὶ τοῦ εἶναι. Μεταξὺ τοῦ ὄντος καὶ τοῦ λόγου ὑπάρχει ἀντιστοιχία. Ὅταν ὁ Πλάτων ὑποστηρίζει ὅτι τὸ Ἐν καὶ τὰ Πολλὰ εἶνε κατηγορίαι τῆς νοήσεως δὲν σημαίνει τοῦτο ὅτι ἀποκλείει αὐτὰς ἀπὸ τοῦ εἶναι· αἱ κατηγορίαι τῆς νοήσεως φανερόνουν τὴν φύσιν τοῦ ὄντος, διότι ὁ Λόγος ἐκδηλώνει τὸ πραγματικόν. Αὐτὸς οὗτος ὁ λόγος

εἶνε ὄν, μιὰ πραγματικότης (Σοφιστής 260 A) καὶ διὰ τοῦτο δεικνύει ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ στοιχεία τοῦ ὄντος. Ἡ νόησίς μας θέτει τὸ Ἐν καὶ τὰ Πολλὰ διότι ταῦτα ὑπάρχουν ἐντὸς τοῦ Πραγματικοῦ. Ἐν συνόψει τὸ Ἐν καὶ τὰ Πολλὰ εἶνε καὶ τὰ δύο : ὑποκειμενικὰ καὶ ἀντικειμενικὰ, ἢ δὲ γιῶσις εἶνε δυνατὴ ἀκριβῶς ὡς ἐκ τῆς ἀντιστοιχίας μεταξὺ νοῦ καὶ κόσμου.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΔΗΣ